

Dansk och svensk aktiebolagsrätt inom ramen för det nordiska och europeiska samarbetet

Cecilia Holmdahl

Tillämpade studier, 20 p
Jur. kand. programmet
Göteborgs Universitet
Handledare: Rolf Dotevall

Innehåll

1	Inledning.....	2
2	Aktiebolagsrättens historia.....	3
2.1	Rättsutvecklingen.....	3
2.2	Sverige.....	6
2.3	Danmark.....	7
3	Nordiska lagstiftningssamarbetet	9
3.1	Samarbetets utformning	9
3.2	Likalydande lagförslag.....	10
3.3	Varför samarbeta?	11
3.4	Icke-likalydande lagar	12
3.5	Sammanfattande kommentarer.....	13
4	Svensk aktiebolagsrätt idag	15
4.1	Aktiebolagslagen.....	15
4.2	Förslag till ny aktiebolagslag	17
4.3	Andra bolagsformer.....	18
5	Dansk bolagsrätt idag.....	19
5.1	Aktieselskabsloven.....	19
5.2	Den nya Anpartsselskabsloven.....	20
5.3	Skillnaden mellan aktieselskabs- och anpartsselskabslagstiftningen.....	21
5.4	Andra bolagsformer.....	23
5.5	Danska och svenska aktiebolag – en översikt	24
6	Harmonisering på europeiskt plan	25
6.1	Ett nära samarbete	25

6.2	EU:s bolagsdirektiv	26
6.3	Dansk och svensk anpassning till EG-rätten	27
6.4	En ny gemensam aktiebolagstyp - Europabolaget	29
6.5	Reflektioner - vad kan förväntas framöver?.....	30
7	Vald lagstiftningsväg i Sverige / Danmark.....	32
7.1	Dualistiskt system?.....	32
7.2	EG-anpassningen.....	33
7.3	Privata bolag/anpartsselskaber – egen lag?.....	35
7.4	De mindre bolagen i EU	37
7.5	Avregleringsmöjligheter.....	37
7.6	Skillnader i praktiken	39
8	Nordisk och Europeisk rättsenighet - motstridigt?	41
8.1	Norden och EU	41
8.2	Behöver vi ett nordiskt samarbete för bolagsrätt numera?.....	42
8.3	Det nordiska samarbetet inom EU	42
8.4	Bolagsrätten i Europa enligt svensk eller dansk modell?.....	45
8.5	Reflektion	46
9	Slutsatser och avslutande kommentarer	48
	Bilaga 1.....	50
	Käll- och litteraturförteckning	51

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen
ApS	Anpartsselskab
ApsL	Anpartsselskabsloven
A/S	Aktieselskab
ASL	Aktieselskabsloven
DKK	Danska kronor
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	European Free Trade Association
EG	Europeiska gemenskaperna
EU	Europeiska Unionen
FN	Förenta Nationerna
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbHG	Gesetz über Gesellschaften mit beschränkter Haftung
LEV	Lov om erhvervsdrivende virksomheder
Lovbkg.	Lovbekendtgørelse
MBL	Lag om medbestämmande i arbetslivet
NTS	Nordisk Tidsskrift for Selskabsret
NU	Nordisk utredningsserie
PRV	Patent- och registreringsverket
Prop	Regeringens proposition
R&R	Revision & Regnskabsvæsen (tidsskrift)
SE	Societas Europaea, Europabolag
SFE	Société Fermée Européenne
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
SEK	Svenska kronor
sv	svensk motsvarighet
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen
VD	Verkställande direktör
WTO	World Trade Organisation
ØL	Østre Landsrets dom

1 Inledning

Traditionellt sett har det härskat stor rättsenighet mellan de nordiska länderna. Ett område där detta varit särskilt framträdande är bolagsrätten, vilket gjort att jag valt att använda just denna del av juridiken för att belysa hur det nordiska rättssamarbetet har utvecklats och vilken roll det kan spela idag. Uppsatsen kommer att beröra historik på området såväl som en blick framåt.

I ett historiskt perspektiv är aktiebolaget en bolagsform som gjort det möjligt för individer att organisera sig för olika projekt eller för näringsverksamhet. Genom överlåtbarheten av aktier blev bolaget i princip en odödlig person. Delägarna kunde skifta, men bolaget bestod. Hur detta bolag uppstod framkommer i det följande.

Två länder så lika varandra som Sverige och Danmark har en rättshistoria som i stor utsträckning påminner om varandras. Framförallt vad gäller bolagsrätten var det långt gångna planer på gemensamma nordiska lagar. Trots detta har länderna idag två olika bolagsrättsliga regelverk. Bakgrunden till dagens lagar kommer att genomgå. Skillnader och likheter, framförallt på området för privata bolag/anpartsselskab, kommer att framhävas och orsakerna till de olika tillvägagångssätten att diskuteras. Avreglering på bolagsrättsens område är en alltmer tydlig tendens. Hur detta kan komma sig och huruvida en avreglering bör fortsätta samt vilken roll svenska och danska erfarenheter kan få avhandlas.

Det tydligaste exemplet på nordiskt samarbete på bolagsrättsens område var 1970-talets revidering av aktiebolagsrätten grundad på gemensamma nordiska betänkanden. Frågan är om det nordiska samarbetet på det rättsliga området har en framtid igen i och med Sveriges och Finlands intåg i EU samt Norges anknäytning via EES-avtalet. Förutsättningarna finns där, men existerar det ett behov för ett dylikt samarbete eller skapar det en barriär gentemot samarbetet på ett bredare europeiskt plan?

I denna uppsats kommer att fokuseras på aktiebolagsrättsens utveckling i Danmark och Sverige, vilket belyses genom exempel både internt i Norden, men också på det europeiska planet, vilket fått mer och mer inflytande. Detta område är självfallet enormt i sin omfattning, varför här endast kommer att omtalas delar av denna process, vilken är relevant för bolagsrättsutvecklingen i de nordiska länderna. Där kommer även att ges utrymme till den nya gemensamma bolagstypen, SE-bolaget. Innebär introduktionen av denna bolagstyp att ett samarbete på nordiskt plan inte längre är relevant? Har det nordiska lagstiftningssamarbetet överhuvudtaget en framtid?

2 Aktiebolagsrättens historia

2.1 Rättsutvecklingen

Redan mycket tidigt i den mänskliga utvecklingen kan man finna samverkan av olika former. Exempelvis samarbetade man mot gemensamma mål vid jakt, försvar och jordbruk. I de gamla landskapslagarna finns knapphändiga regler om några slag av bolag, bland annat för jordbruk. Med handelns utveckling framkom behovet för att använda bolagsformen som handelsrörelse. De tidiga bolagsreglerna gällde endast förhållandet mellan bolagsmännen, typiskt om hur vinsten skulle fördelas, varför det närmast var fråga om en motsvarighet till vår tids enkla bolag.¹

Aktiebolaget som företagsform kännetecknas av att delägarna inte ansvarar för bolagets skulder med mer än sina insatser. Aktierna eller andelarna är dessutom överlåtbara. Aktiebolaget förekommer idag i nästan alla utvecklade samhällen.

Grunden till dagens aktiebolag är att finna i det livaktiga handelslivet under medeltiden i Europa. Själva tanken att ingå i bolag var inte ny, men nyheten, som framförallt framkom i bankmiljön, bestod i att man kunde bedriva verksamhet genom att satsa ett visst kapital – man lät kapitalen ifråga vara säkerheten i bolaget. Delägarnas förmögenheter särskildes sålunda från detta.

2.1.1 Handelskompanierna

Då handelskompanierna i bland annat Sverige, Holland och England bildades under 1600-talet fick aktiebolagsformen större betydelse. Sjöfarten var oerhört kapitalkrävande och riskfylld. Det fanns ett tydligt behov av en företagsform, som innebar att de som hade pengar kunde sluta sig samman i bolag, där de endast riskerade ett visst inbetalt kapital och inte hela den privata förmögenheten.

Handelskompanierna var konstruerade med de för aktiebolag typiska kännetecknen. Delägarna var ej personligt ansvariga för kompaniets skulder och andelarna var överlåtbara. Det gemensamma draget för samtliga dessa kompanier var dock också att de var knutna till staten.

Man kan se handelskompanierna som ett uttryck för det köpmannasamhälle som rådde under medeltiden och ända fram till genombrottet av industrikapitalismen under 1700-talet.² När den industriella verksamheten fått fotfäste kan man se hur den rättsliga lösningen för att driva bolag ändrade sig och anpassades till den ekonomiska verkligheten. Utvecklingen av aktiebolagsformen gick mot en större anpassning till industriell verksamhet. Riskerna var här inte så stora som för de tidigare sjöhandlarna.

Det behövdes dock fortfarande höga insatser. Det visade sig snart att denna nya typ av bolag var utpräglat privatägd och inte hade samma förbindelse till statsmakten som

---

¹ Johansson, Nials svensk associationsrätt i huvuddrag, s.21

² Galbraith, Maktens anatomi, s. 112-113

handelskompanierna haft. I och med detta krävdes regler för att skydda bolagets intressenter samt för hur bolagsledningen skulle vara utformad.

2.1.2 Tidiga regler

De regler som tillkom inriktades tidigt på frågor som rörde bolagets ledning, revision, aktiekapitalets inbetalning och insyn för aktieägarna. Den tidiga aktiebolagsrätten tillgodosåg behovet av att reglera verksamheten så att ägare och borgenärer skyddades. Därutöver skapades regler för att skydda omsättningen av aktierna. Andra aspekter på aktiebolaget, till exempel de anställdas villkor, framkom inte.

Det är intressant att se hur aktiebolagsrätten utvecklades i några olika länder. Internationellt sett är det inte några större skillnader mellan reglernas utveckling – mycket beroende på att aktiebolagsrätten varit föremål för kopieringar och de olika länderna har ställts inför likartade problem och funnit snarlika lösningar för dessa. Ändå kan man se vissa olikheter i de olika ländernas lagstiftning.

I Frankrike utmynnade ett stort lagstiftningsarbete i början av 1800-talet i Code de Commerce, där det även inflöt regler om aktiebolag. Dessa byggde på att statsmakten, genom en noggrann prövning av bolagsordningen och av i lagen uppställda rekvisit, ej tillät bildandet av osunda företag.³ I den franska lagtexten stadgades bland annat att styrelsen skulle väljas på viss tid och att det i bolagsordningen skulle utsättas ett minimikapital under vilket aktiekapitalet ej fick understiga och om så skedde skulle likvidationsplikt inträda.

I England däremot intog den där nyttillkomna lagen ståndpunkten att skydd mot osunda företag skulle åstadkommas genom att bolagen blev tvungna att ge offentlighet åt sina förehavanden, bland annat genom registrering och publicering av exempelvis bolagsordning och redovisningshandlingar. I den engelska lagstiftningen infördes att bolaget offentligt skulle uppge firma, säte, ändamål, aktiekapitalets storlek, aktiernas antal, förteckning över aktieägarna liksom att ordet *limit* alltid skulle finnas i firmanamnet, årlig bolagsstämma skulle hållas samt att medel skulle avsättas till reservfond.⁴

Dessa regler, som utvecklades i stormakterna England och Frankrike, kan igenkännas än idag. I Tyskland fick aktiebolagsformen först utbredning under 1800-talet. En gemensam lag för hela riket antogs 1870 med liknade regler som i England och Frankrike. I de tyska reglerna fanns även straff för styrelseledamot som bröt mot givna regler.

2.1.3 Aktiebolagsformens skamfilade rykte

Brister i den utmejslade aktiebolagsrätten, som framkom i samband med diverse händelser, ledde till nya aktiebolagsregleringar efterhand. Händelser, som visat svagheter i gällande regler var exempelvis börskraschen 1720 samt ett flertal

---

³ Hammarskjöld, Förslag till lagar om....., s.11-15

⁴ Hagsströmer, Om aktiebolag enligt svensk rätt, s.41-57

händelser under 1800-talet i avsikt att öka priset på helt värdelösa företags aktier och på detta sätt lura de aktieköpande småspararna.

Aktiebolagsformen fick efterhand ett skamfilat rykte. Det var främst järnvägsbolagens aktier, som var föremål för att under perioder vara utsatta för våldsam spekulering och åtföljande kriser, i England kallat "railway manias". Många olika sätt användes för att öka spekulationsivern genom att ge sken av framgångsrika företag och förespeglingar om stora vinster. Ett sätt var att utdela en hög vinst till aktieägarna, utan att företaget egentligen genererade vinst. Detta skedde genom utdelning av aktiekapitalet och lockade nya köpare till aktierna. När väl priset på det ifrågavarande bolagets aktier hade nått en viss höjd, sålde de personer som startat hela operationen sina aktier med en rejäl vinst som följd.

Ett annat sätt att locka köpare av aktier och att även lura kreditgivare var att bilda ett bolag med ett högt aktiekapital men aldrig inbetala detta till bolaget, som i verkligheten var tomt och värdelöst.

Samma utveckling var att finna i England, Frankrike, Tyskland, USA och de skandinaviska länderna. Var än aktiebolaget som företagsform kommit för att stanna, där uppstod också problem med ohederliga personer som försökte tjäna stort genom luredrejeri. Ytterligare ett sätt, vilket senare bland annat tillämpades av Kreuger, var att genom skapande av koncerner försvåra inblicken i de enskilda bolagens ställning.

Det var uppenbart att det krävdes krafttag från beslutsfattarnas sida för att råda bot på situationen. I början av 1900-talet gjordes också stora förändringar i de gällande aktiebolagslagarna. Dessa ändringar var närmast en direkt följd av de olika missbruk som upptäckts.

2.1.4 Lagstiftningsmodeller

De lösningar som förekommer i aktiebolagslagar skiljer sig åt i olika länder. Tre olika typlösningar kan urskiljas.⁵

- Koncessionssystemet Staten prövar via en myndighet om ett bolag uppfyller rekvisiten vid bildandet, fastställer regler för verksamheten samt underkastar bolaget en noggrann uppsikt.
- Normativsystemet Lagen innehåller allmängiltiga och omfattande regler för bolagets bildande och verksamhet.
- Publicitetssystemet Bolagen bestämmer i huvudsak själva över verksamheten men är tvungna att offentliggöra allt som kan vara av vikt för olika intressenter.

---

⁵ Smiciklas, Aktiebolagsrättens utveckling, SvJT 1989, s.50

Många av dagens aktiebolagslagar består av en kombination av ovanstående typlösningar.

2.2 Sverige

Som nämnts uppträdde aktiebolagsformen först i Sverige i form av de statsprivilegerade kompanierna på 1600-talet; det mest bekanta är det Ostindiska kompaniet, bildat 1731. På den tiden uppfattades aktiebolagen som offentliga organ och föll därmed utanför privaträttens område. Det nära förhållandet till staten gjorde att aktiebolagen föll under regeringens speciallagstiftning istället för under 1734 års lag, som var en allmän lag.

Först 1848 lagreglerades aktiebolagsformen i Sverige genom införandet av Kungliga Förordningen den 6 oktober 1848, innehållande en aktiebolagslag. Till grund för lagen låg allmänna teorier och kunskap om utländska lagar och rättsvetenskap. Framförallt den franska rätten på området, som byggde på det s.k. koncessionssystemet, låg till grund. Enligt lagens § 1 skulle konungen pröva bolagsordningens innehåll.

”... Konungen pröfvar bolagsordningens öfverensstämmelse med denne lag, samt om och huruvida därutöfver, med afseende på vidden och beskaffenheten av bolagets rörelse, särskilda bestämmelser må erfordras, vare sig angående säkerhet för fullgörande af delegarnes förbindelser, om tillsyn å gifna föreskrifters behöriga iakttagande, eller i annat syftemål...”⁶

I starten gällde lagen således endast större bolag, men detta ändrades relativt snabbt till även att gälla de mindre bolagen. Genom denna ändring blev aktiebolagsformen en mera allmänt använd företagsform och denna den första aktiebolagslagen i Sverige gällde i stort sett oförändrad fram till 1895, då den ersattes med Lag om aktiebolag den 28 juni 1895. Denna nya lag byggde på det s.k. normativsystemet, dvs. generella regler gavs för aktiebolagsbildningen. Lagen var starkt influerad av tysk rätt. Den därtill bildade lagkommittén yttrade att den kungliga prövningen numera väsentligt förlorat sin betydelse och att man nu vunnit en rik erfarenhet om de allmängiltiga normerna för aktiebolag, som borde uttryckas i en allmän lag.⁷

2.2.1 Behov av nya regler

Krav på ändringar gjorde sig dock tidigt gällande. En ny lag kom 1910⁸ - en lag som skulle bereda allmänheten kraftigare skydd mot osunda bolag, förskaffa aktieägarna större trygghet mot styrelsens missbruk av ställning och skydda minoriteten mot förtryck av majoriteten.⁹

⁶ 1848 års aktiebolagslag, Prop 1847/48:56

⁷ Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag samt om föreningar för ekonomisk verksamhet m.m., s.105-106

⁸ Prop 1910:54

⁹ Förslag till lag om aktiebolag äfvensom till andra därmed sammanhängande författningar afgivna af därtill utsedda kommitterade, Motiven s.3

Konkursutredningen efter Kreuger & Toll aktualiserade på nytt ändringarna av aktiebolagslagen. Brister rörande redovisningen, förvaltningens utövande, förhållandet till aktieägarna, ordningen för aktiebolags bildande samt sättet för inbetalning och förändring av aktiekapitalet påvisades och just Kreugerkraschen ledde till ett intensivt lagstiftningsarbete.¹⁰ Avsikten var att täppa till de hål i lagen som hade uppenbarats. Regler om koncerner introducerades samtidigt.

Arbetet med den nya lagen fortskred i samarbete med delegerade från de övriga nordiska länderna. Det nordiska lagstiftningsinitiativet på området berörs i nästa kapitel. Här ska blott nämnas att det för svensk del utmynnade i en lag 1944¹¹ och en ny 1975.¹² I januari 2001 lade Aktiebolagskommittén fram ett förslag till ny aktiebolagslag, som föreslås träda i kraft 1 januari 2004.¹³ Denna framställning bygger dock på den existerande lagen från 1975 (med senare ändringar) och förutom kort nedan i kapitlet om dagens svenska aktiebolagsrätt kommer förslaget från 2001 inte att diskuteras vidare utöver den del som berör uppdelningen i publika och privata bolag.

2.3 Danmark

Den svenska historiska tillbakablicken gäller i stort sett hela Skandinavien, även Danmark. Danska s.k. aktieselskab var kända tidigt. En väsentlig skillnad mellan de båda länderna utgörs dock av det faktum att bolagsrätten blev lagreglerad mycket senare i Danmark. Denna skillnad i grundläggande dansk och svensk bolagsrätt kan skönjas även idag. Medan Sverige har valt att reglera all slags bolagsverksamhet noggrant har Danmark följt en mycket friare linje, i varje fall om man ser strikt lagregleringsmässigt. Frågan är om denna frihet även gäller i praktiken.

I Danmark blev aktiebolag först underlagt en rättslig reglering 1917 genom ”Lov om aktieselskaber”.¹⁴ Det var åtskilliga år efter exempelvis Sverige, Frankrike och Tyskland. Den första danska lagen innehöll krav på registrering, offentlighet samt regler angående bolagets organisation och struktur.

Bolagsformen var dock känd sedan tidigare. Liksom även är fallet idag skulle aktiebolag och andra bolagstyper registreras redan under 1800-talet, vilket framgick av Fimalovens 19 §.¹⁵ Målet med registreringen var, liksom idag, att ge omvärlden information om bolaget, framförallt genom upplysning om vem som hade teckningsrätt och ansvar för bolaget. Dagens lov om erhvervsdrivende virksomheder (LEV) har sin bakgrund i den gamla Fimaloven.

---

¹⁰ SOU 1941:8 s.3-29

¹¹ Prop 1944:5b

¹² Prop 1975:103

¹³ SOU 2001:1

¹⁴ Lov om aktieselskaber af 29. september 1917

¹⁵ Fimaloven af nr. 23 af 1. marts 1889. Föregångarna till denna lag var Anordning angående handelsberettigelse m.v. af 23. april 1817 och Fimaloven af 23. januar 1862.

2.3.1 Skyddande regler

För att åter knyta an till aktiebolagslagstiftningen följdes den första aktiebolagslagen 1917 av en ny lag 1930¹⁶ och denna blev till sist avlöst av dagens lag från 1973.¹⁷

Generellt gäller att aktiebolagslagstiftningen har blivit mer och mer komplicerad för att följa med i det alltmer omfattande och komplicerade näringslivet. Ett behov av att skydda bolagets kreditorer och aktionärer har gjort att bolagen har blivit underlagda alltfler tvingande regler.

Den nya aktieselskabslagen, som tillkom 1930 var präglad av första världskriget och den svåra tid näringslivet upplevde därefter. Lagen var mer omfattande än föregångaren, men sett med nutidens ögon eller jämfört med andra länders lagstiftning under denna period måste man säga att lagen var enkel och inte speciellt ingripande. Trots detta varade 1930-års lag i över 40 år, som det juridiska dokument, som gällde både för privata, slutna aktiebolag med en begränsat aktionärskrets (familjeaktiebolag) och de större bolagen, vars aktier noterades på börsen (börsbolag).

Liksom efter första världskriget insåg man efter andra världskriget behovet av nya regler. Kritik framkom bland annat mot att det saknades bestämda regler om ansvar för ledningen och om skyddande av minoritetsaktionärer. Därutöver riktades det kritik mot det faktum att reglerna om redovisning och räkenskaper var knapphändiga. Detta gjorde att de flesta större bolag övergick till att göra sina räkenskaper mer detaljerade än lagen faktiskt föreskrev.¹⁸

2.3.2 Krav på en omfattande revidering

Det blev alltmer tydligt att genomgripande förändringar krävdes av de danska aktiebolagsreglerna. Det var med rätta kritiken riktades mot de nuvarande reglerna. Rent faktiskt började ett omfattande arbete på nordiskt plan om en gemensam ändrad aktiebolagslagstiftning redan ett par år efter att 1930 års lag tillkom. För dansk del var det dock först 1973 det mångåriga arbetet från dansk sida resulterade i en ny lag.

---

¹⁶ Lov af 15. april 1930

¹⁷ Lov nr. 370 af 13. juni 1973

¹⁸ Gomard, Aktieselskaber og anpartsselskaber, s. 24

3 Nordiska lagstiftningsarbetet

I 1974 års bolagskommittés delbetänkande sägs att det i stora drag nu råder nordisk rättslikhet på bolagsrättens område.¹⁹

Detta konstaterande var resultatet av ett stort gemensamt arbete på det nordiska planet. Som vi vet idag är aktiebolagslagarna inom Norden inte identiska, men det är ändå intressant att ägna utrymme åt hur det nordiska samarbetet på bolagsrättens område utvecklades och resulterade i nästan likalydande förslag på bolagslagar i länderna.

Detta säger mycket om den gemenskap, som finns mellan länderna och den stora styrka, som Norden har när de samarbetar. En styrka, som även kan utnyttjas på europeiskt plan, vilket gör området aktuellt även idag. Detta ska återknytas till i senare kapitel. En genomgång av lagstiftningsarbetet främjar även förståelsen för hur de danska och svenska aktiebolagslagarna ser ut idag.

3.1 Samarbetets utformning

Som framgått ovan i den historiska tillbakablicken fanns det behov av nya aktiebolagslagar generellt i Europa på grund av olika skandaler, där det visat sig att skyddsreglerna för aktieägare och långgivare inte var tillräckliga. Inom Norden hade det länge varit tal om att gemensamt lagstifta på området. Det hölls nordiska överläggningar om aktiebolagslagstiftningens utformning redan på 1930-talet med syfte att utarbeta ett lagutkast. Mötena blev dock avbrutna av andra världskrigets utbrott.

På initiativ av Nordiska Rådet återupptogs dessa tankar i slutet av 1950-talet och planerna konkretiserades avsevärt vid Rådets session 1958, då förslag väcktes om att hos regeringarna i de olika nordiska länderna anhålla om en översyn av den associationsrättsliga lagstiftningen. Syftet var att vinna större rättsenhet mellan länderna på bolagsrättens område.²⁰

I Sverige tillsattes en enmansutredning (professor Håkan Nial) 1960 för att delta i en samnordisk översyn av aktiebolagslagstiftningen. Några områden, som var särskilt lämpade för gemensam lagstiftning, identifierades och det föreslogs att arbetet skulle inrikta sig på de områden där en rättslikhet från praktiska synpunkter var speciellt önskvärd. Till dessa områden hörde bestämmelserna om aktieägares, styrelseledamöters och revisorers nationalitet och bosättning, och likaså reglerna om bolagets ställföreträdare och dess ekonomiska redovisning.

Förslaget godkändes av nordiska justitieministermötet 1959 och i början av 1960-talet blev samarbetet en realitet. Det var dock först 1962, som uppdraget utökades till att konkret avse utarbetandet av enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning (antalet

---

¹⁹ SOU 1978:66, s.131

²⁰ Skog i Nordiskt lagstiftningsarbete i det nya Europa, s.121

sakkunniga i utredningen hade dessförinnan också utökats). Innan dess hade många varit i tvivel om huruvida tankarna på en helt enhetlig aktiebolagslagstiftning överhuvudtaget kunde föras ut i livet. En av tvivlarna var utredaren Nial själv.

”Bakom många av aktiebolagslagstiftningens regler ligger en avvägning mellan starka med varandra konkurrerande intressen, en avvägning grundad på dessa intressens relativa politiska inflytande i samhället och på där rådande socialpolitiska och nationalekonomiska värderingar. Det är givet, att på sådana grunder vilande regleringar i ett land, vilka i stor utsträckning får formen av tvingande lagbestämmelser, icke kan till förmån för en gemensam nordisk lagstiftning uppges tillnärmelsevis lika lätt som när det gäller exempelvis den ganska genomgående dispositiva köprätten.”²¹

Nial menade sålunda att aktiebolagsrätten var ett område så omgärdat av politik och bolagets roll i samhället att det skulle vara i stort sett omöjligt att finna gemensamma tvingande lösningar. Samarbetet på köprättens område kunde man inte riktigt jämföra med i och med att reglerna där mestadels kan frångås om annat avtalas.

Till mångas överraskning visade de gemensamma överläggningarna dock att det fanns förutsättningar för ett omfattande samarbete och det var som ovan nämnts vid ministermötet 1962, som arbetet blev konkretiserat, då regeringarna gav mandat till de sakkunniga att utarbeta ett förslag till en enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning.

Det fanns dock många stöttestenar, som skulle övervinnas och det arbete, som följde för att förverkliga visionerna blev både tålamods- och tidskrävande. De sakkunniga höll 14 möten på nordisk nivå mellan 1963 och 1969, de flesta av dem veckolånga. Därutöver försiggick den största delen av arbetet på sekretariatsnivå.²²

3.2 Likalydande lagförslag

Detta omfattande fleråriga arbete resulterade i de välkända nästan likalydande och likadant utformade lagförslagen, som blev presenterade i vart och ett av de nordiska länderna. För dansk del var detta 1969 och för svensk del 1971.²³

Remissinstanserna var i övervägande grad positiva till de nya förslagen, men senare stötte förslagen på stora problem och utsattes för kritik. Det var egentligen inte förslagen som sådana man var negativ mot, men många ansåg att ambitionsnivån på det nordiska lagstiftningssamarbetet inte borde sättas så högt. Ett alltför omfattande samarbete över landgränserna kan riskera att fördröja och försvåra förverkligandet av interna angelägenheter och reformer på nationell nivå. Man tänkte helt enkelt på alla följdproblem, som förslaget skulle medföra vid genomförandet.

---

²¹ Nial, Håkan, PM om nordisk rättslikhet inom associationsrättens område, 1959-03-21, SAK A2, Nordiska Rådet 7:e sessionen 1959, refererat i Skog, Nordiskt lagstiftningssamarbete i det nya Europa, s.121

²² Skog i Nordiskt lagstiftningssamarbete i det nya Europa, s.122

²³ Danmark: 540/1969, Betänkning om en fællesnordisk aktieselskabslovgivning Sverige: SOU 1971:15, Förslag till aktiebolag m.m.

Det svenska statsrådet Carl Lidbom hörde till en av de mer högröstade kritikerna. Han ansåg att nordisk rättslikhet inte längre nödvändigtvis var syftet utan att det man borde sträva efter snarare var ”praktiskt betingad samordning av nordiska lagar eller rättslikhet i huvuddrag och principer och någorlunda likartad tillämpning av lagarna”.²⁴

Kritiken från olika håll satte självfallet även spår i departementsberedningen av förslaget. I den svenska propositionen framgår att beredningen inte längre ansåg att man skulle arbeta för en total harmonisering av den nordiska aktiebolagslagstiftningen utan ”inrikta sig på de områden av aktiebolagsrätten där behovet av en nordisk samordning är särskilt påtagligt och sträva efter att där nå fram till lösningar som i sak är likartade eller likvärdiga i sina huvuddrag”.²⁵

3.3 Varför samarbeta?

Hur kan det vara möjligt att man överhuvudtaget kom på tanken att gå över gränserna och starta ett så omfattande samarbete vad gäller aktiebolagsrätten?

Tankarna på att arbeta gemensamt på nordiskt plan om lagstiftning var inte nya. Sedan tidigare hade det haft positivt resultat i form av nordisk rättslikhet på centrala delar av handels- och obligationsrätten. Samarbetet på bolagsrättens område sågs i mångt och mycket som en naturlig fortsättning på detta tidigare arbete.

Man menade dessutom, inte minst efter tillkomsten av EFTA, att det fanns ett ökat behov av enhetliga regler för företagars verksamheten. Samarbetet på bolagsrättens område kan således anses botten i att man ansåg att en tilltagande nordisk ekonomisk integration var nödvändig i och med tilltagande samarbete internationellt.

Nial ansåg att vi måste tro på värdet av att den centrala företagsformen regleras enhetligt, således att näringslivet gavs möjlighet att fungera och företagen samverka och samorganisera sig i den nordiska marknaden utan de osäkerhetsfaktorer och hinder, som olika aktierättsliga regler innebär. Detta skulle ge möjlighet till utnyttjande av den moderna teknikens och stordriftens fördelar.²⁶

Följaktligen var företagens alltmer omfattande internationalisering och samarbeten över landgränserna en starkt bidragande orsak till att man verkställde det ambitiösa projektet med att lagstifta på nordiskt plan. Att det blev just på nordiskt plan är knappast en slump med tanke på den historia, de värderingar och den gemenskap vi delar.

---

²⁴ Lidbom, Carl vid det Nordiska juristmötet 1972, refererat i Skog, Nordiskt lagstiftningssamarbetet i det nya Europa, s.123

²⁵ Prop 1975:103, s.201

²⁶ Nial, En nordisk aktielag?, i Festschrift til O.A.Borum, s.327

3.3.1 Ändrad inställning till samarbete

Efter presentation av de gemensamma lagförslagen riktades dock, som ovan framgått, en hel del kritik mot hela idén med lagstiftningssamarbetet. Denna kritik nödvändiggjorde en diskussion om det nordiska samarbetets fortsatta inriktning och ambitionsnivå.

Förslaget i sig var på många punkter en kompromisslösning. Strävan efter rättslikhet gjorde att man på många punkter var tvungen att låta bättre nationella lösningar ge vika för en gemensam lösning, som inte var lika bra anpassad till det egna landets specifika förhållanden. Detta, att försöka sammanbrygga lösningarna så att de var så optimala som möjligt i alla länder, gjorde att det samnordiska förslaget kanske inte var så helt nyskapande som många hoppats.

Vid denna tidpunkt hade även fackliga och arbetsrättsliga frågor på allvar börjat få en framträdande roll i den juridiska, och däribland även den bolagsrättsliga, debatten. Detta borde avspeglas i det nordiska förslaget menade många.

Förslagen skulle likaledes på nationellt plan samordnas med internt utarbetade förslag på bland annat värdepappers- och börsrättens område. Denna ofta mycket komplicerade samordning gick i de olika länderna före målet om nordisk enighet.²⁷

Under de år propositionsarbetet pågick i hela Norden förhöll sig Nordiska Rådet dessutom väldigt passivt. Det var Nordiska Rådet som många år tidigare i stark grad bidrog till att arbetet med en gemensam lagstiftning blev en realitet. Utan Rådets starka stöd parallellt med nationell kritik hittade länderna på flera områden lösningar, som bättre tillgodosåg nationella krav.

Den allra mest konkreta orsaken till att en alltigenom gemensam nordisk aktiebolagslagstiftning omintetgjordes var dock Danmarks inträde i dåvarande EG 1973. Redan innan den danska regeringen presenterade sitt förslag om ny lagstiftning på basis av det nordiska samarbetet var man tvungen att börja anpassa den danska lagstiftningen till EG:s krav. Det var uppenbart att detta skapade en spricka i den gemensamma nordiska fronten och man insåg att en total rättslikhet på bolagsrättens område inte var uppnåelig och kanske var den heller inte längre önskvärd med tanke på alla kompromisser man skulle vara tvungen att göra, vilket skulle gå ut över de inhemska förhållandena.

3.4 *Icke-likalydande lagar*

Trots ovanstående olikheter satte självfallet det omfattande samarbetet sina tydliga spår i den slutliga lagstiftningen. Till stora delar är lagstiftningen likalydande, men den innehåller även nationella särtecken.

För svensk del framgår av ett uttalande från den svenska departementschefen att aktiebolagslagen endast var en teknisk översyn av aktiebolagsrätten.

---

²⁷ Skog i Nordiskt lagstiftningssamarbete i det nya Europa, s.124

” ... frågan om en utvidgning genom lagstiftning av det allmännas och de anställdas insyn och inflytande föll utanför aktiebolagsutredningens uppdrag. Aktiebolagsutredningens förslag kan därför inte tjäna som grund för en lagstiftning som syftar till en vidgad företagsdemokrati ...”²⁸

Man lämnade alltså åt framtida lagstiftare att förändra aktiebolagsrätten, i aktiebolagslagen eller kringlagstiftningen med avseende på dess plats i samhället. Det var även denna punkt, som gjort att många varit i tvivel om huruvida ett samarbete var möjligt (se Nials uttalande ovan), men lagstiftarna valde helt enkelt att undgå de största problemen genom att inte ge sig in på de politiskt laddade områdena, utan att endast genomföra en teknisk revidering av aktiebolagsreglerna.

För Danmark resulterade det omfattande arbetet med att stifta en ny lag i två lagar – en för aktieselskab och en för anpartsselskab. Att man valde att lagstifta för stora och små bolag i två olika lagar orsakades självfallet av anpassningen till EG. Mer om detta och om vilken effekt denna uppdelning haft nedan.

Trots denna fundamentala skillnad (en eller två lagar, EG-medlem eller icke EG-medlem) hade lagstiftningssamarbetet Danmark, Sverige och övriga nordiska länder emellan resulterat i mycket lika regler i länderna. Samarbetet innebar en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrätten. Särskilt förenklades reglerna om bolagsbildning och ökning av aktiekapitalet.

3.5 Sammanfattande kommentarer

Enligt Helsingforsavtalet ska de nordiska länderna i avsikt att främja det nordiska ekonomiska samarbetet samråda om den ekonomiska politiken och man ska söka främja nordiska intressen, häribland ska man söka eftersträva inbördes samordning av lagstiftning.²⁹ Avtalet kom till stånd till följd av att Danmark 1961 godkände att regeringen inledde förhandlingar med EG. Man räknade med att även Norge ville ansluta sig och att Sverige skulle bli associerad medlem. Det fanns därför anledning att frukta att det nordiska samarbetet skulle utsättas för stora påfrestningar och med största sannolikhet skulle det bli svårt för de nordiska länderna att samverka på de områden som omfattades av Romtraktaten.³⁰

Tre medlemmar av Nordiska Rådet tog initiativ till att hindra denna försvagning av den nordiska gemenskapen. Ett förslag om en allmän nordisk samlagsöverenskommelse, ägnad att styrka sammanhållningen mellan länderna blev framlagt och det s.k. Helsingforsavtalet blev en realitet 1962.

Ett senare exempel på detta samarbete är samlagsprogrammet för avveckling av handelshinder i Norden 1987 (B70/e). I ett tidigare skede var det dock det här omtalade nära samlagsarbetet som var aktuellt. Att de nordiska ländernas befolkning är positivt inställd till nordiskt samarbete har dessutom framkommit i ett

---

²⁸ Prop 1975:103, s.71

²⁹ Helsingforsavtalet 6 §

³⁰ Wendt, Helsingforsavtalet, s.3

flertal studier.³¹ På vilken nivå detta samarbete ska läggas, och om det numera inte är större intresse för EU-samarbetet (se nedan) återstår att se.

Det nordiska samarbetet gav inte en enhetlig aktiebolagslagstiftning i de nordiska länderna som resultat. Den största orsaken till detta var just Danmarks inträde i dåvarande EG. På ett flertal ställen i den svenska propositionen 1975:103 uttalas dessutom att kravet på samnordisk lagstiftning fått stå tillbaka för svenska avväganden.

Samarbetet på bolagsrättens område upphörde i princip efter 60-talets förslag. I vart och ett av länderna har aktiebolagslagarna ändrats vid ett flertal tillfällen, utan hänsynstagande till eller samråd med övriga länder. I Danmark skedde en rad ändringar för att tillmötesgå EG:s krav och i Sverige har lagen ändrats flera gånger årligen på grund av rent inhemska krav.

De återkommande ändringarna har gjort att aktiebolagsrätten igen skiljer sig länderna emellan. Huruvida ett samarbete på nordiskt plan har en framtid diskuteras nedanför i kapitel 7. Här ska blott sammanfattande sägas att det nära samarbetet mynnade ut i att fem olika nationer lyckades enas om i stort sett likalydande förslag och att aktiebolagsrätten i alla länder ännu idag är starkt präglad av detta samarbete.

I slutet av 1980-talet tillsattes en särskild utredare för att fästa uppmärksamhet vid att en gemensam nordisk lagstiftning upprätthölls. Uppdraget var dock inte att återskapa nordisk rättslikhet, men ”att belysa i vad mån den nordiska aktiebolagsrätten behöver ändras för att få till stånd en harmonisering med EG-reglerna”.³² Detta är talande för den nya situation, som både Danmark och Sverige befinner sig i, där förutsättningarna för ett nordiskt samarbete har ändrats radikalt genom åtagandena på europeiskt plan. Dessa tankar ska utvecklas senare, men först ska de nuvarande reglerna i aktiebolagslagstiftningen i Sverige och Danmark belysas lite närmare för att se på vad det gemensamma lagstiftningsarbetet och efterföljande ändringar resulterat i.

---

³¹ Se bl.a. Andersen, Skal vi samarbejde, s.11

³² Nordiska ministerrådet som refererat av Skog i Nordiskt lagstiftningssamarbete i det nya Europa, s.125

4 Svensk aktiebolagsrätt idag

Även om syftet med denna uppsats inte är att gå igenom de danska och svenska bolagslagarna i detalj kan det ändå gagna helhetsförståelsen att kort diskutera några av dagens regler i bolagslagstiftningen i det danska och svenska systemet. Framförallt ska fokuseras på skillnaderna mellan publika och privata bolag i de bägge länderna.

I bilaga 1 återfinns en sammanställning över de tre svenska och danska aktiebolagslagarnas kapitelindelning, vilken både påvisar likheterna genom det tidigare samarbetet vid utarbetandet och skillnaderna genom senare ändringar, framförallt i ApsL.³³

När det gäller bolagsformer utan personligt ägaransvar finns det i Sverige bara en sådan, nämligen aktiebolaget. Bestämmelserna om aktiebolag finns, som nämnts ovan, i aktiebolagslagen,³⁴ vilken kompletteras av aktiebolagsförordningen.³⁵

Som omtalats i ovanstående kapitel överensstämde aktiebolagslagen vid ikraftträdandet, till följd av det nordiska lagstiftningssamarbetet, i stort sett med motsvarande lagar i de andra nordiska länderna. Dess struktur och grundläggande bestämmelser har inte ändrats nämnvärt under årens lopp. Sveriges anslutning till EES och senare till EU har emellertid inneburit att reglerna behövt ses över för att främja integrationen.

1990 tillsattes en kommitté, Aktiebolagskommittén, med uppdrag att lämna förslag till ändringar. Det har resulterat i flera delbetänkanden och ett slutbetänkande år 2000. Nummer två av dessa delbetänkanden avhandlade aktiebolagslagen och EG och det var i detta betänkande förslaget om en uppdelning av aktiebolagen i privata och publika bolag först blev framlagt. Betänkandet ledde till omfattande ändringar i aktiebolagslagen den 1 januari 1995.³⁶ Senare betänkanden har bland annat berört aktiebolagets organisation och kommitténs förslag har resulterat i att aktiebolagslagen har reviderats i stor omfattning.

4.1 Aktiebolagslagen

Det finns i Sverige sålunda två typer av aktiebolag, privata och publika. Den grundläggande skiljelinjen mellan bolagskategorierna bestäms i termer av bolagens kapitalanskaffningsmöjligheter. Rätten att vända sig till allmänheten för kapitalanskaffning är förbehållen publika aktiebolag. Denna rätt framgår inte av lagen, men däremot står det konkret att privata bolag inte får vända sig till allmänheten i detta syfte. Lagtekniskt är skiljelinjen mellan bolagskategorierna således dragen genom ett förbud för privata bolag eller dess aktieägare att genom

---

³³ se s. 52

³⁴ SFS 1975:1385

³⁵ SFS 1975:1387

³⁶ SFS 1994:802, Prop. 1993/94:196

annonsering försöka sprida aktier eller teckningsrätter i bolaget eller av bolaget utgivna skuldebrev eller optionsbevis.³⁷

Den mer allmänna uppfattningen av vad ett privat respektive ett publikt bolag består i är dock att det privata är ett mindre bolag med en stabil ägarkrets, medan det publika är ett större, och oftast, växande bolag. Denna bild hänger ihop med ovanstående rätt för publika bolag att söka sig ut för kapitalanskaffning. Av lagen framgår också att kraven på aktiekapital är olika. För privata bolag är kravet 100.000 kr, medan det för publika bolag är 500.000 kr, som utgör aktiekapitalgränsen vid bolagets bildande.³⁸

Under aktiebolagsformen verkar bolag som är olika stora och har olika verksamhet. Det finns aktiebolag som driver handel och industri och andra som ägnar sig åt konsultverksamhet och service. Ett aktiebolag kan således vara allt från en advokatbyrå till en verkstadsindustri.

Det viktigaste kännetecknet för aktiebolaget är att medlemmarna inte ansvarar för bolagets skulder, vilket framgår av 1 kap, 1 §. Av just denna orsak är mycket av ABL uppbyggt kring skyddet av fordringsägarna och andra bolagsintressenter.

Aktiebolag bildas i en särskild ordning, som kontrolleras och registreras av den offentliga myndigheten PRV.

I Sverige är nästan alla aktiebolag privata. 1999 fanns omkring 270.000 aktiebolag i Sverige, varav endast ca 1.000 var publika.³⁹ Detta är ganska målande för aktiebolag generellt i Europa, men Danmark hör till undantagen, där det är en mycket stor andel publika bolag relativt sett.

Aktiebolagslagen gäller alla slags aktiebolag om inte annat föreskrivs.⁴⁰ Den gäller alltså som utgångspunkt både publika och privata bolag. Det är endast på ett fåtal ställen, som skilda regler för privata bolag föreskrivs. Ett viktigt undantag är att lagstiftaren försökt begränsa handeln med privata bolags aktier. Ett privat bolag får inte introducera sina aktier på aktiemarknaden och inte heller på annat sätt inbjuda allmänheten att teckna eller förvärva aktier som bolaget givit ut.⁴¹ Aktierna i ett privat bolag är dock självfallet omfattade av den generella regeln om omsättningsrätt i ABL, som fastslår att aktier fritt kan överlåtas och förvärvas.⁴²

Det höga aktiekapitalkravet för publika bolag hänger samman med att aktierna i dessa bolag är tillgängliga för allmänheten. Man menar att ett särskilt högt aktiekapital bör krävas i och med att de, som svarar för rörelsen ska kunna uppfylla förpliktelser mot anställda, det allmänna och andra borgenärer.⁴³

Aktiebolagslagen känner till fem bolagsorgan. Bolagsstämman är det överordnade och i sista hand beslutande organet. Styrelsen har hand om förvaltningen av bolagets

---

³⁷ ABL 1 kap, 4 §

³⁸ ABL 1 kap, 3 §

³⁹ Skog, Nordisk selskabslovgivning, NTS 1999, s.8

⁴⁰ ABL 1 kap, 2 §

⁴¹ ABL 1 kap, 4 §

⁴² ABL 3 kap, 2 §

⁴³ Svensson, Aktiebolagslagen, s. 13

angelägenheter. Finns verkställande direktör handhar han den löpande förvaltningen. Revisorerna, och eventuell lekmannarevisor har till uppgift att kontrollera styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper. I praktiken finns ofta även interna organ, exempelvis en direktion, ledd av den verkställande direktören, men om dessa finns inga direkta regler i ABL.

Det tudelade systemet med en styrelse och en VD/direktion är obligatoriskt för publika bolag, medan de privata själva kan välja om de önskar att utse en VD. Detta har självklart att göra med att aktieägarkretsen oftast är liten och stabil, vilket öppnar för större frihet vid val av ledningsorganisationens utformning. Styrelsen ska i ett publikt bolag bestå av minst tre personer, medan det i ett privat bolag endast krävs en eller två ledamöter om det finns en suppleant.⁴⁴

Alla regler omkring interna förhållanden i bolaget, avhållande av bolagsstämma och dylikt tillämpas både på publika och privata bolag. De privata bolagen är således omfattade av samma omfattande regelverk som de oftast större bolagen.

Särregler finns ändå för bolag av olika storlek, men skiljelinjen går inte alltid mellan publika och privata bolag. Särskilda regler fastställs ofta för börsnoterade bolag (vilka alltid är publika bolag) i andra lagar, exempelvis gällande informationsplikt mot aktieägarna. För fåmansbolag (med högst 10 aktieägare), vilka oftast är små privata bolag finns också ett antal särregler. På så vis är reglerna för små och stora bolag differentierade trots att samma lag gäller för dem alla. Dessa regler är dock framförallt inriktade på att förstärka minoritetsskyddet. Således finns t.ex. en regel gällande frågerätten vid bolagsstämma.⁴⁵

4.2 Förslag till ny aktiebolagslag

Det faktum att privata bolag är omfattade av lika mycket detaljreglering som de publika har utsatts för mycket kritik. Att införa två olika lagar liksom i Danmark har varit uppe till diskussion. Till detta ska återknytas senare, men här ska kort omtalas förslaget till en ny aktiebolagslag. I detta förslag sägs endast att kategoriindelning i publika och privata bolag tystat debatten om en särskild bolagsform för små bolag.⁴⁶

Av betänkandet framgår att de flesta aktiebolag i Sverige är enmans- eller fåmansbolag, vilket gör att man torde kunna förvänta att förslaget innehåller en rad förenklade regler för dessa små bolag. Det har dock inte varit en av anledningarna till utarbetandet av det slutliga förslaget att göra större skillnader mellan publika och privata bolag. Däremot har just uppdelningen mellan de två huvudgrupperna av aktiebolag tillkommit som ett led i processen, vilken delats upp i många delbetänkanden innan det slutliga betänkandet kom häromåret.

Det har varit ett mål att förenkla lagen som helhet och kommitténs arbete har präglats av en vilja att låta marknaden ta hand om många problem, som tidigare lagstiftare

---

⁴⁴ ABL 8 kap, 1 §

⁴⁵ ABL 9 kap, 24 §

⁴⁶ SOU 2001:1, s.11

ville reglera.⁴⁷ Ett stort antal förändringar i syfte att liberalisera och självreglera aktiebolagen läggs fram. Därutöver har man önskat att göra lagen mer begriplig och lättläst. Man har försökt undvika laghänvisningar från en paragraf till en annan, vilket har gjort förslaget relativt omfattande.⁴⁸

Som exempel på liberalisering i förslaget ska blott nämnas nya regler till återköp av egna aktier. Detta är framfört som en följd av EG:s andra bolagsdirektiv och de friare regler, som generellt gäller i andra länder, rörande förvärv av egna aktier. Ett starkt skäl för avskaffande av förbudet är att det framstår som en nackdel i konkurrensen internationellt att svenska bolag inte har möjlighet att genom förvärv av egna aktier uppnå en mer effektiv användning av bolagets kapital.

4.3 Andra bolagsformer

I den svenska lagstiftningen regleras förutom aktiebolag bolagsformerna enkla bolag, handelsbolag och kommanditbolag. Dessa bestämmelser finns i lagen om handelsbolag och enkla bolag.⁴⁹ Därutöver finns ekonomiska föreningar, vilka regleras i lagen om ekonomiska föreningar,⁵⁰ medan det inte finns någon lag gällande för så kallade ideella föreningar. Vad gäller associationsformen stiftelse finns de grundläggande reglerna i stiftelselagen.⁵¹

Således är alla de näringsdrivande svenska bolagsformerna väl reglerade, vilket gör att det klart och tydligt framgår vilka regler ett bolag ska underkastas. De negativa effekterna av ett sådant normativsystem kan vara minskad flexibilitet och regler som kanske inte är ägnade att reglera bolag av varierande storlek.

---

⁴⁷ SOU 2001:1, s.14

⁴⁸ Svensson, Lagstiftningssideologi och lagstiftningsteknik, SvJT 2001, s.653

⁴⁹ SFS 1980:1102

⁵⁰ SFS 1987:667

⁵¹ SFS 1994:1220

5 Dansk bolagsrätt idag

Liksom i det svenska systemet har Danmark en aktiebolagslag, som mycket konkret och detaljrikt reglerar aktiebolaget. Aktiebolagslagstiftningen är en kombination av de i tidigare kapitel nämnda normativ- och publicitetssystemen. Utgångspunkten är frihet att stifta ett aktieselskab, men bolagen underkastas ett antal beskyddande regler och krav om offentlighet omkring bolagets göranden.

Numera reglerar aktieselskabsloven endast aktieselskab, dvs. de större aktiebolagen, medan de små, anpartsselskaben, regleras i en egen lag.

Det största kännetecknet för både aktieselskab och anpartsselskab är att delägarna inte ansvarar personligen för bolagens skulder.⁵² Det är just denna avsaknad av personligt ansvar, som gör att bolagen måste regleras strikt i form av lag för att beskydda utomstående och minoritetsgrupper inom bolaget. Detta är inte annorlunda än i alla andra länder.

I stort sett all näringsverksamhet kan i Danmark drivas i aktieselskabs- eller anpartsselskabsform. Tidigare var det inte tillåtet att ha ett advokataktieselskab/anpartsselskab, men detta förbud upphävdes 1990.

Det står även deltagarna fritt att välja om det ska vara det större aktieselskabet eller det mindre anpartsselskabet, som används vid valet av företagsform. Undantag finns dock. Exempelvis ska banker och försäkringsbolag alltid vara organiserade som aktieselskab.

5.1 Aktieselskabsloven

Den danska lagens uppdelning är snarlik den svenska (se bilaga 1) och det är inte speciellt svårt att skönja att det är en gemensam lagstiftningsprocess, som ligger bakom.

I den inledande paragrafen framgår att lagen finner användning på näringsdrivande bolag, vars deltagare inte har personligt ansvar för bolagets förpliktelser. Ett bolag är näringsdrivande om det driver, alternativt att det i stadgarna angivna syftet ger tillåtelse till att driva, verksamhet med syfte att uppnå ekonomiskt utbyte.⁵³

Ett nybildat bolag ska anmälas till registrering inom 6 månader, liksom i Sverige.⁵⁴ Detta sker hos Erhervs- og Selskabsstyrelsen. Som jämförelse gäller för anpartsselskab att en anmälan ska ske mycket fortare, inom 8 veckor.⁵⁵

---

⁵² ASL § 1, stk.2 och ApsL § 1, stk.2

⁵³ Munck m.fl., Selskabsformerne – lærebog i selskabsret, s.156

⁵⁴ ASL § 11

⁵⁵ ApsL § 11

Ett aktieselskab ska utse en styrelse bestående av minst tre personer och dessa ska i sin tur utse en direktion.⁵⁶ För anpartsselskab gälljer lite andra regler och där påminner situationen således om den svenska, där det likaså är olika regler om ledningsstrukturen för de publika och privata bolagen.

Det är intressant att se att man i Danmark redan har regler om rätt att förvärva egna aktier, precis det som föreslås i det nya svenska lagförslaget. Detta är ett tydligt tecken på att den danska lagen, trots sin omedelbara likhet med den svenska, har starkare EG-rättsliga drag i och med att Danmark varit influerat av det europeiska samarbetet under en längre tid än Sverige.

Aktiebolagslagen påtvingar inte ett företag att arbeta såsom ett aktieselskab eller ett anpartsselskab, men funktionellt är det liksom i Sverige och andra länder inget tvivel om att det ena är de stora företagens bolagsform, medan det andra är ägnat till de mindre.

Näringslivet har förstått budskapet från lagstiftarna och således är nästan uteslutande alla större bolag stiftade som aktiebolag, medan det är en klar övervikt av anpartsselskab bland de mindre bolagen. Det är dock förhållandevis få anpartsselskab i Danmark jämfört med andra länder. 1995 fanns ca dubbelt så många anpartsselskab (ca 57.800) som aktieselskab (ca 30.400).⁵⁷ Till detta ska återknytas nedan.

5.2 Den nya Anpartsselskabsloven

I Danmark infördes 1996 en ny lag för s.k. anpartsselskab, den danska motsvarigheten till svenska privata bolag.⁵⁸ Lagen innebar omfattande och genomgripande ändringar och hade som mål att skapa bättre förutsättningar för små och mellanstora företag. Lagen omfattar således få, nödvändiga regler samt ett begränsat dispositivt regelverk, vilket ger en större handlingsmässig frihet. Antalet paragrafer reducerades från tidigare 138 till dagens 83.

Lagen är i mångt och mycket utarbetad utifrån förutsättningen om att bolagen ägs och leds av samma personer. Regler om kapitalägarnas inbördes förhållande är därför i stor omfattning överlåten åt ägarna själva att avtala om. Likaså är regler angående förhållande till tredjeman mycket sparsamma; detta gäller exempelvis avtalspartner, kreditorer och offentliga myndigheter. Beskyddandet av dessa är ett starkt element i aktieselskabsloven, men i anpartsselskabsloven har endast de mest nödvändiga reglerna tagits med.

I och med den nya lagen sänktes kapitalkravet för anpartsselskab, från det tidigare 200.000 kr till dagens 125.000 kr. Under den första delen av 1990-talet ökades kapitalkravet från 80.000 kr till 200.000, vilket anses som den mest sannolika förklaringen till varför antalet anpartsbolag minskade kraftigt. Samtidigt som antalet aktiebolag höll sig på en jämn nivå minskade antalet anpartsselskab med ca 10

---

⁵⁶ ASL §§ 49, 51

⁵⁷ Munck m.fl., Selskabsformerne – lærebog i selskabsret, s.157

⁵⁸ Lov nr. 378 af 22. maj 1996 om anpartsselskaber

procent mellan 1991 och 1996.⁵⁹ Redan tidigare var andelen anpartsselskab i Danmark jämfört med andelen aktieselskab låg jämfört med andra länder, där dessa bägge typer användes, t.ex. Sverige.⁶⁰

För att råda bot på denna nedgång infördes radikala ändringar i den nya lagen, däribland den tidigare omtalade minskningen av kapitalkravet. Därutöver förenklades kraven till stadgar liksom ledningsprocessen. Regler om inlösenrätt respektive plikt upphävdes. Detta är således ett av områdena där det numera råder full avtalsfrihet. Likaså är valet mellan bolag med direktion, bolag med en styrelse eller ett bolag med bägge former av ledning fritt.

Utöver ovan nämnda var det ytterligare ett flertal ändringar, alla dock åsyftande att få tillgång till en förenklad form av bolag för de små eller mellanstora företagen.

En stor del av de s.k. förenklingarna innebär dock enbart en hänvisning till den gällande Aktieselskabsloven, se bl.a. fusionsreglerna, Anpartsselskabsloven 65 §. Mycket kritik har framförts angående detta faktum. Hänvisningar till annan lagtext innebär visserligen en förkortning av Anpartsselskabsloven, men enklare blir den knappast. Det innebär istället att man är tvungen att ha stor kunskap om bägge lagarna för att kunna driva ett anpartsselskab. För att komplicera situationen ytterligare har lagen inte samma uppbyggnad som lagen för aktieselskaber. Tidigare var tendensen att de två lagarna följde varandra parallellt vad gällde uppbyggnaden.

Man kan säga att ett anpartsselskab kräver mer av den enskilde i och med att denne ska vara uppmärksam på regler i bägge lagar samt se till att bolagsordningen innehåller utförliga regler som utfyller de ibland torftiga reglerna i ApsL.

5.3 Skillnaden mellan aktieselskabs- och anpartsselskabslagstiftningen

Även om den nya anpartsselskabsloven alltså kom till 1996 har denna form av bolagslag existerat sedan 1973, då uppdelningen mellan aktieselskab och anpartsselskab första gången gjordes i lag. Från början var det inte några större skillnader i de två lagarna, utan lagarna byggdes upp parallellt, med samma kapitelindelning och behandlande samma problemställningar.

Denna överensstämmelse varade i stort sett till 1996, då den nya lagen lades fram. Fortfarande är det dock så att många regler är lika eller likartade. En skillnad är att medan en hel del regler i ASL är gällande, såvida man inte avtalar annat, är många av ApsL endast gällande om man direkt avtalar att dessa ska gälla (deklaratoriska regler).

De flesta stora och mellanstora företag i Danmark drivs i aktieselskabsform, medan anpartsselskabsformen typiskt används för mindre hantverks- och entreprenörföretag och småbutiker.⁶¹ Många enpersonersföretag drivs i denna form för att på så sätt, i

---

⁵⁹ Undersökning från Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, publicerad i Børsens Nyhedsmagasin nr.7, 1997

⁶⁰ Werlauff, Ny lov om anpartsselskaber – øgede krav til vedtægter og aftaler, okänd tidsskrift

⁶¹ Munck m.fl., Selskabsformerne – lærebog i selskabsret, s.37

varje fall som utgångspunkt, slippa det personliga ekonomiska ansvaret, som skulle vara fallet i exempelvis ett interessentskab (sv. handelsbolag).

De omtalade lagarna påtvingar som nämnts inte någon att använda den ena eller den andra bolagsformen (det finns dock undantag, vilket nämnts ovan), men det är helt klart att det är de mindre bolagen som drivs i anpartsselskapsform. Alternativet för dessa bolag hade varit någon av kapitalbolagsformerna, interessentskab eller enmansföretag.

De största skillnaderna mellan ASL och ApsL ligger i minimikapitalkravet och bolagets uppbyggnad. Ett anpartsselskab kan vara enklare i sin uppbyggnad. Ett aktiebolag ska ha en styrelse och en direktion⁶² medan ett anpartsselskab kan välja att ha antingen en styrelse eller en direktion eller bägge två.⁶³ ASL regler om styrelseval och anställning av direktion⁶⁴ motsvaras inte i ApsL, där regler kring dessa ämnen helt saknas. Styrelsearbetet är även det reglerat i ASL,⁶⁵ medan detta område är helt oreglerat för anpartsselskab.

Kapitel 10 i ASL har rubriken ”Generalförsamling” (Bolagsstämma). Det motsvarande kapitlet i ApsL bär namnet ”Anpartshavernes beslutningsret”. Det har att göra med att det i ApsL framgår att anpartshavarnas beslutanderätt i bolaget utövas på bolagsstämman, om inte anpartshavarna kommer överens om att besluta på annat sätt.⁶⁶ Därigenom ges en möjlighet, som aktionärer i ett aktiebolag inte har, för att beslut kan fattas utan formell bolagsstämma och att beslut kan delegeras till exempelvis styrelsen eller direktionen.

Ingen av ASL:s regler om aktionärernas förvaltningsrättsliga rättigheter (t.ex. fullmakt och mötesrätt) existerar i ApsL. Detta gör självklart inte att man som anpartsinnehavare normalt inte har mötesrätt exempelvis, men det är upp till det egna bolaget att stifta regler om detta i bolagsordningen.⁶⁷

I ApsL finns inga regler om ersättningsansvar för revisorer, aktionärer och ledning (sådana regler finns i ASL §§ 140-142). Istället anses att allmänna ersättningsbestämmelser i dansk rätt ska användas.⁶⁸

I övrigt kan nämnas att det endast är aktier, dvs. inte anparter, som kan göras negotiabla. För aktier gäller att man i bolaget kan välja om man önskar att aktierna ska kunna omsättas eller ej, vilket ska framgå i bolagsordningen.⁶⁹

För att sammanfatta är det således reglerna om bolagets interna förhållanden, bolagets organisation och formella föreskrifter som, precis som åsyftats, inte längre finns med i ApsL. Regler omkring kapitalförhållanden har behållits och på många ställen stärkts i bägge lagar på senare år. Den vidsträckta avtalsfrihet, som införts genom den nya

---

⁶² ASL §§ 49, 51

⁶³ ApsL § 19, stk.1

⁶⁴ ASL §§ 49, 51

⁶⁵ ASL §§ 56, 57

⁶⁶ ApsL § 28, stk.1

⁶⁷ Krüger Andersen, Aktie- og anpartsselskabsret, s. 46

⁶⁸ Krüger Andersen, Aktie- og anpartsselskabsret, s. 46

⁶⁹ ASL § 4, stk.1, p 12

lagen, torde attrahera även andra bolag att välja denna bolagsform än den slags reglerna egentligen tagit sikte på (det lilla bolaget med identitet mellan ledning och ägare).⁷⁰ Således kan bolag, som inte har de traditionella karaktärsdragen hos ett anpartsselskab ändå välja att arbeta under namnet ApS, vilket kan vara en fara, eftersom lagstiftarna inte anpassat reglerna till denna typ av stora bolag.

Önskan bland lagstiftarna om att få en större andel anpartsselskab jämfört med aktieselskab i Danmark verkar delvis ha infriats. Numera är långt över två tredjedelar av dessa typer av bolag anpartsselskab.⁷¹

En utförligare diskussion om det faktum att Danmark har delat upp sin aktiebolagslagstiftning i två lagar och betydelsen härav följer nedan i kapitel 7.

5.4 Andra bolagsformer

Denna uppsats behandlar inte övriga bolagsformer, men kort ska ändå nämnas övriga associationsformer, som existerar i Danmark, som jämförelse med de ovan nämnda svenska sådana.

Det är karakteristiskt för Danmark att bolagsrätten i stor omfattning är oreglerad i lag. Bolagsformerna interessentskaber (sv. handelsbolag), kommanditselskaber, andelselskaber och erhvervsdrivende foreninger (sv. ekonomiska föreningar) är således inte underkastade bolagsrättslig lagstiftning. Detta är dock inte helt korrekt. Lag om erhvervsdrivende selskaber⁷² existerar, vilken bland annat kräver att bolag med begränsat ansvar ska anmälas till Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Det är en lag, som dock endast avhandlar registreringsplikten för bolag.

Sålunda är det några bestämda slags juridiska personer som kräver registrering för att vara giltiga. Dels de självklara aktieselskaben och anpartsselskaben, men därutöver även näringsdrivande virksomheder med begränsat ansvar samt näringsdrivande fonder.

I övrigt gäller en bolagsrättslig frihet rörande bolagets organisation och ansvarsform. Det har emellertid visat sig på senare år att domstolarna inte okritiskt accepterar den kvalificering man själv valt utan gör en konkret bedömning utifrån omständigheterna. Exempelvis framgår detta i UfR 1998 p.1088 ØL.

---

⁷⁰ Børjesson, Den nye anpartsselskabslov, R&R 1996, s.20-21

⁷¹ Statistik från Erhvervs- og Selskabsstyrelsens hemsida, www.eogs.dk

⁷² Lov nr. 123 af 18.2. 1994 om erhvervsdrivende selskaber

5.5 Danska och svenska aktiebolag – en översikt

	Danskt aktieselskab	Danskt anpartsselskab	Svenskt publ. aktiebolag	Svenskt privat aktiebolag
Lag	Aktieselskabsloven	Anpartsselskabsloven	Aktiebolagslagen	Aktiebolagslagen
Kapitalkrav	500.000 DKK	125.000 DKK	500.000 SEK	100.000 SEK
Bildande	Konstituerande bolagsstämma	Stiftelsesdokument	Konstituerande bolagsstämma	Konstituerande bolagsstämma
Registrering	Ja, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen inom 6 månader	Ja, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen inom 8 veckor	Ja, hos PRV, inom 6 månader	Ja, hos PRV, inom 6 månader
Organisation	Obligatorisk direktion, styrelse och bolagsstämma	Frivilligt att ha direktion/styrelse. Beslut kan fattas utan bolagsstämma	Obligatorisk styrelse, VD och bolagsstämma	Mindre styrelse. Frivillig VD. Bolagsstämma
Boendekrav för stiftare och ledning	Ja, minst en stiftare, direktören och halva styrelsen inom Danmark	Nej	Ja, stiftare, halva styrelsen och VD inom EES	Ja, stiftare, halva styrelsen och VD inom EES
Andelar	Aktier (värdepapper), omsättningsbara	Anpartsbeviser (inte värdepapper), i princip omsättningsbara	Aktier, omsättningsbara	Aktier, omsättningsbara men begränsat
Köp av egna aktier/anpartar	Tillåtet upp till 10%	Ej tillåtet, utom vid plikt i lag	Ej tillåtet	Ej tillåtet
Antal, ca	37.000	87.000	1.000	270.000

6 Harmonisering på europeiskt plan

Efter den korta genomgången av dagens aktiebolagsrätt i både Sverige och Danmark ska mer utförligt diskuteras vad som har hänt på det europeiska planet, vilket påverkar även de skandinaviska länderna mer och mer.

Även om ett samarbete omkring lagstiftning åter togs upp på nordiskt plan är de nordiska länderna inte längre fria att lagstifta utan att ta EG-rättsliga normer i betraktande. EU har mer och mer övertagit rollen som det stora samarbetsorganet lagstiftningsmässigt på bolagsrättens område. Först Danmark och senare Sverige har blivit alltmer påverkade av det som sker i övriga Europa och utan tvivel är senare års bolagsrättsliga ändringar starkt präglade av EG-rätten, vilket gör ämnet relevant att fokusera på innan de avslutande kapitlen.

6.1 Ett nära samarbete

I EG-rätten framhävs framförallt den fria rörligheten. En del av denna är etableringsrätten, vilket framgår av Romtraktatets avsnitt III. Detta innebär att både personer och företag har rätt att fritt etablera sig i ett annat medlemsland (art. 52-58). Mer precist innebär etableringsrätten en rätt att upprätta och driva självständig näringsverksamhet i andra EU-länder på samma villkor som dessa länders medborgare och företag.

Samarbetet mellan medlemsländerna i EU är långt mera förpliktande än vad som är fallet vid annat internationellt samarbete, exempelvis FN och WTO. Det skiljer sig också väsentligt från det samarbete som Nordiska Rådet arbetar för.

Redan när det nordiska samarbetet på aktiebolagsrättens område startade i slutet av 1950-talet påbörjades inom EG ett stort arbete med att harmonisera bolagsrätten i medlemsstaterna och det första direktivet på området kom 1968.

För att uppnå fri rörlighet för juridiska personer är det nödvändigt med harmonisering av de nationella reglerna så att det är möjligt för verksamheter att etablera sig och verka på samma villkor i alla medlemsländer. Om olika regler gäller för nationella och utländska bolag motarbetas hela idén med fri rörlighet och man får en snedvriden marknad, där man inte spelar efter samma spelregler.

Huvudbestämmelsen om etableringsrätten⁷³ förbjuder diskriminering av ett bolag med hemvist i ett medlemsland. För att etableringsrätten skulle bli en realitet var det inte tillräckligt att avskaffa rent diskriminerande regler i medlemsländernas lagstiftning. Det fanns också stora olikheter i fråga om den nationella lagstiftningens materiella innehåll och dessa skillnader skulle kunna försvåra företagsförvärv och företagsetableringar över landgränserna och på detta vis motverka själva idén om en gemensam marknad.

---

⁷³ Fördrag om Europeiska Unionen, Art. 43

Harmoniseringsarbetet bedrivs genom direktiv riktade till medlemsstaterna. EU har antagit ett betydande antal direktiv på bolagsrättens område. Liksom fallet är med alla direktiv är det upp till varje enskilt land hur detta implementeras i lag. Direktiven avser olika ämnen och ger oftast medlemsländerna stort spelrum vad gäller utformningen av de nationella reglerna. Direktiven på bolagsrättens område har således inte resulterat i en egentlig gemensam europeisk bolagsrätt, men utgörs av riktlinjer, som det är upp till den enskilda medlemsstaten att tolka och lagstifta omkring.

6.2 EU:s bolagsdirektiv

Ramarna för EU-medlemsländernas anpassning bestäms av EU-direktiven. De syftar till att underlätta bolagens verksamhet på den gemensamma marknaden genom att i medlemsländerna skapa en minsta skyddsnivå för den, som i egenskap av ägare, långivare eller arbetstagare har samröre med ett bolag hemmahörande i gemenskapen.

Direktiven är emellertid olika. Några direktiv, eller några regler i ett direktiv, är mycket detaljerade och lämnar väldigt lite frihet när det gäller implementeringen, vilket alltså skapar en mer likartad lagstiftning i de olika länderna. Andra är friare i sin utformning. Vissa direktiv gäller endast aktiebolag men kan i de enskilda länderna väljas att implementeras att gälla generellt för alla bolagstyper. Några direktiv anger endast de yttre ramarna eller ger medlemsstaten möjlighet att välja mellan olika lösningsmodeller. Strävan var, i varje fall i starten, inte att skapa en helt enhetlig bolagslagstiftning utan en i relevanta avseenden likvärdig lagstiftning i medlemsstaterna, det vill säga en harmonisering av bolagsrätten.

Direktiven ålägger länderna att anpassa de nationella bolagsreglerna till direktivens krav samtidigt och att underlåta framtida ändringar av reglerna, som inte uppfyller direktivens krav.

Den materiella harmoniseringen har under årens lopp resulterat i ett antal direktiv på bolagsrättens område. Utgångspunkten för merparten av all bolagsrättslig lagstiftning i EU:s medlemsstater är de nio grundläggande bolagsdirektiven (ytterligare direktiv föreligger som förslag).

1. Publicitetsdirektivet⁷⁴
2. Kapitaldirektivet⁷⁵
3. Fusionsdirektivet⁷⁶
4. Årsbokslutsdirektivet⁷⁷
6. Fissionsdirektivet⁷⁸
7. Koncernredovisningsdirektivet⁷⁹
8. Revisorsdirektivet⁸⁰

---

⁷⁴ Direktiv 68/151

⁷⁵ Direktiv 77/91

⁷⁶ Direktiv 78/855

⁷⁷ Direktiv 78/660

⁷⁸ Direktiv 82/191

⁷⁹ Direktiv 83/349

⁸⁰ Direktiv 84/253

11. Filialdirektivet⁸¹
12. Enmansbolagsdirektivet⁸²

Ett flertal av direktiven gäller som sagt endast stora kapitalbolags förhållanden. Om man inte samtidigt önskar att samma regler ska gälla för mindre bolag är en uppdelning i intern rätt nödvändig.

6.3 Dansk och svensk anpassning till EG-rätten

Danmark ställdes först inför detta dilemma och hade stor frihet att välja den modell man ansåg passade bäst, vilket resulterade i två-lags-modellen (GmbH-modellen). Sverige valde senare den engelska modellen, som vilar på en uppdelning mellan private/public companies. Detta har sålunda i Danmark resulterat i att man opererar med bolagstyperna aktieselskab och anpartsselskab, medan man i Sverige använder sig av publika aktiebolag respektive privata aktiebolag. Vad denna skillnad innebär i sak ska diskuteras mer ingående i senare kapitel. Först ska dock omtalas rent generellt hur Danmark och Sverige påverkats av EG-rätten på det nationella planet och hur man har gripit sig an direktiven.

I och med först det danska och senare det svenska medlemskapet i EU har länderna sålunda varit tvungna att anpassa sin lagstiftning för att arbeta mot det gemensamma målet om fri rörlighet inom EU:s inre marknad.

Direktiven på bolagsrättens område har från dansk sida sett löpande påverkat den nationella lagstiftningen och redan 1970-talets bolagslagar var starkt influerade av EG-rätten, varför senare initiativ inte vållat några större problem.

För svensk del är EG-rättens inverkan ett relativt sett nyare fenomen och det är därför värt att kort omtala de ändringar den svenska bolagsrätten har genomgått i samband med EU-medlemskapet. Den svenska bolagslagstiftningen måste uppfylla de krav, som följer av dels den primära EG-rätten, dels den sekundära EG-rätten i form av EG:s bolagsdirektiv.

En av grundvalarna för den gemensamma marknaden är tanken att all särbehandling på grund av nationalitet inom Romfördragets tillämpningsområde ska vara förbjuden. På bolagsrättens område innebär diskrimineringsförbudet bland annat att lagstiftningen i de olika medlemsstaterna inte får hindra rättssubjekt från ett annat medlemsland att förvärva aktier i eller ingå i bolagsorganen i ett bolag inom gemenskapen.⁸³

Mot bakgrund av dessa krav upphävdes i Sverige redan 1992 den särskilda lagstiftning, som föreskrev att utländska rättssubjekt fick förvärva större aktieposter i

---

⁸¹ Direktiv 89/666

⁸² Direktiv 89/667

⁸³ Skog, Nye tendenser i skandinavisk selskabsret, s.54

svenska aktiebolag endast med regeringens tillstånd. Även aktiebolagslagens bestämmelser om bundna aktier⁸⁴ upphävdes ett år senare.⁸⁵

Lite senare ändrades även kravet om att stiftare, hälften av styrelseledamöterna och verkställande direktören i svenska aktiebolag skulle vara bosatta i Sverige till ett krav om bosättning inom EES-området.⁸⁶ Detta skiljer sig från den danska motsvarande lagtexten, där det fortfarande är ett krav om bosättning i Danmark.

Direktiven omfattar en fullständig genomgång av aktiebolagsrätten och därmed ett ställningstagande till hela aktiebolagsrättens grundstruktur. Från dansk och svensk sida har detta dock inte vållat större problem trots ovanstående och ytterligare ändringar, i och med att den nordiska bolagsrätten sedan tidigare varit påverkad av tysk rätt, vilken också genomsyrar den europeiska bolagsrätt, som växer fram. I stort sett har de ändringar, som varit påkallade varit del av en ganska naturlig regelutbyggnad och specialisering av redan existerande tankegångar i dansk och svensk rätt.

6.3.1 Bolagets ledning

Denna regelöverensstämmelse gäller dock inte alla direktiv. Det kanske svåraste att komma överens om utformningen av, är hur ledningen i ett aktiebolag ska se ut. På detta område är den nordiska modellen en hybrid, med drag av både tysk och engelsk rätt, vilket kanske är just det som gör att många anser att just denna modell skulle vara en bra kompromisslösning även på europeiskt plan. Här har man valt ett system, där bolagen har två ledningsorgan: styrelsen och direktionen. Arbetsfördelningen dem emellan är dock inte alltid klarlagd och samma personer kan i viss mån sitta i bägge organen.

Inom EU har det varit omöjligt att enas om en lösningsmodell, varför man har valt att gå på en linje, som innebär en valmöjlighet mellan ett så kallat monistiskt eller dualistiskt alternativ, det vill säga antingen den tyska modellen med två organ: direktion (Vorstand) och styrelse (Aufsichtsrat) eller den engelska med ett organ (Board of directors) valt av bolagsstämman.

6.3.2 Arbetstagarinflytande

Med hänsyn till arbetstagarinflytande är det stora skillnader mellan EU-medlemsländerna generellt och Norden och i viss mån också de nordiska länderna sinsemellan. Denna fråga är man tvungen att se på utifrån ett överordnat perspektiv med de arbetsrättsliga reglerna om arbetstagarinflytande i åtanke.

Framförallt England är av den åsikten att det just är inom arbetsrätten, och endast där, som detta ska regleras, medan man i andra länder, kanske framförallt i Sverige, menar

---

⁸⁴ Det fanns tidigare en möjlighet att i bolagsordningen dela upp aktierna i bundna och fria, där endast de senare kunde förvärvas av utländska rättssubjekt.

⁸⁵ SOU 1992:13 Bundna aktier samt Prop 1992/93:68

⁸⁶ ABL 2 kap 1 § och 8 kap 8 §, Prop 1992/93:68

att den bolagsrättsliga och arbetsrättsliga regleringen på detta område sammanfaller och att det inom bolagsrätten bör finnas konkreta regler på området.

I både Sverige och Danmark (såväl som i övriga Norden) stötts arbetstagarinflytande i ett bolag genom: styrelserepresentation,⁸⁷ lagar om information och inflytande⁸⁸ samt avtalsbaserat inflytande.

Både Sverige och Danmark har regler om styrelserepresentation, men medan man i Sverige har en omfattande lagreglering på området i form av MBL, som bland annat ger fackliga organisationer rätt till information och konsultation gällande väsentliga förhållanden i verksamheten, har man i Danmark valt att inte lagstifta. Istället har man i Danmark en tradition av att reglera de arbetsrättsliga förhållandena genom kollektivavtal.

Även om både Sverige och Danmark har en likartad syn i de grundläggande värderingarna rörande förhållandet mellan bolaget och dess anställda är det således stora skillnader även mellan två länder, som normalt står nära varandra i det juridiska samarbetet i Europa. Att kunna samordna reglerna på europeiskt plan med alla nationella skillnader liknar därför en nästan omöjlig uppgift.

6.4 En ny gemensam aktiebolagstyp - Europabolaget

Ovanstående två exempel rörande ledning och medarbetarinflytande är blott en liten del av hela bolagsrätten, men är inkluderade för att illustrera de många olikheter, som existerar på området. Om det slutliga målet är en gemensam europeisk bolagsrätt på alla plan är det många hinder som ska överstigas och kompromisser som ska ingås.

Det har under många år arbetats för just en sådan gemensam europeisk bolagsrätt. Som ovan nämnts är det upp till varje enskild medlemsstat hur direktiven tolkas och implementeras i nationell lagstiftning och dessa är därför inte lika kraftfulla som verktyg, som om de vore en gemensam lagstiftning på europeiskt plan, dvs. en förordning.

En sådan ”över-europeisk” bolagsrätt ligger fortfarande långt borta, men ett stort kliv framåt togs genom SE-förordningen,⁸⁹ som presenterades häromåret och vilken får verkan från 8 oktober 2004. Den har inte intentionen att utgöra en europeisk bolagsrätt, utan avhandlar en gemensam europeisk aktiebolagstyp, det så kallade SE-bolaget (Societas Europaea), vilket ska kunna användas i alla medlemsländer och bildas genom de här gemensamma reglerna. Det finns ett stort behov av ett slags enhetligt bolag, som gör att verksamheterna kan ge sig ut i känd terräng när ett bolag startas i ett annat land. Bolagstypen ska därutöver kunna skifta nationell hemvist (byta nationalitet) lätt, utan att behöva upplösas i ett land för att nystiftas i ett annat.

---

⁸⁷ Lag om styrelserepresentation för de privatanställda, SFS 1987:1245
ASL § 49, stk.2

⁸⁸ MBL – lag om medbestämmande i arbetslivet, SFS 1976:580

⁸⁹ Förordning 2157/2001, 8 oktober 2001

Idén, som nu äntligen kommit på pränt, om en sådan bolagstyp har funnits i ca 50 år. Redan 1957 föreslog professor Sanders vid Rotterdam School of Economics att en gemensam europeisk bolagstyp skulle skapa betydande administrativa lättnader för bolagen i Europa⁹⁰ och 1970 fanns ett utkast till en förordning, vars grundtanke var att man skulle frångå nationell lagstiftning på området och att det skulle skapas en överstatlig bolagsrätt.

Under lång tid ansågs det av många vara en ren utopi att det någonsin skulle bli något mer än blott en dröm och ett utkast, men efter ca 30 år tog planerna plötsligt form under EU-toppmötet i Nice år 2000. Därefter har det gått fort och en reviderad utgåva av förordningen om SE-bolag blev antagen året efter parallellt med ett direktiv om arbetstagarinflytande i sådana bolag.⁹¹

Förordningen har föregåtts av stora diskussioner huruvida EU har lagstöd för att stifta en sådan. Medlemsländernas önskan om att genomföra förordningen visade sig dock vara större än intresset för en diskussion, som kunde tillintetgöra drömmen om att äntligen ta ett stort steg framåt mot en gemensam bolagslagstiftning inom EU.

De enskilda medlemsländerna ska enligt förordningen svara för att SE-bolagen inte diskrimineras gentemot traditionella nationella bolag.⁹² Ett SE-bolag ska således i varje medlemsland behandlas likartat med aktiebolag, stiftade i överensstämmelse med lagstiftningen i det land, där SE-bolaget har sin hemvist.⁹³ Ett SE-bolag ska exempelvis tas upp i den enskilda medlemsstatens register, se publicitetsdirektivet.⁹⁴

Detta illustrerar väl samspelet mellan den nya förordningen och de direktiv, som framlagts och antagits löpande under många års tid. Dessa har på intet sätt spelat ut sin roll genom den nya förordningen, utan är snarare de som fyller ut de ramregler som framgår av förordningen. På många ställen i förordningen hänvisas till nationella regler på grundval av ett specifikt direktiv. Detta gör självfallet att förordningen är mycket mer omfattande och genomgripande än den förefaller vid första anblicken, men samtidigt skapar det en viss osäkerhet i och med att medlemsländerna har valt olika vägar vid implementeringen av direktiv och som omtalats ovan har vissa direktiv varit vaga, medan andra varit mycket strikta i sin utformning.

6.5 Reflektioner - vad kan förväntas framöver?

Målet med SE-förordningen har varit att skapa ett gränsöverskridande kapitalbolag i form av ett aktiebolag. En sådan bolagsform ska göra det enklare för gränsöverskridande verksamheter att planera och organisera aktiviteten i flera länder, när det sålunda blir tal om i stort sett likartade regler från land till land. Dessa bolag ska således genom självständig lagstiftning ha möjlighet att fusionera, etablera gemensamma holdingbolag eller gemensamma dotterbolag, oavsett i vilket land de

---

⁹⁰ Werlauff, SE-selskabet – en ny fælleseuropæisk aktieselskabstype fra 8. oktober 2004, EU-ret & Menneskeret 2002, s.159

⁹¹ Direktiv 2001/86

⁹² Förordning 2157/2001, Preambeln, nr.5

⁹³ A.a. art.10

⁹⁴ A.a. art 12(1)

ursprungliga bolagen är stiftade.⁹⁵ Den juridiska ”personligheten” kan numera således bevaras, även vid flyttning mellan länder eller vid internationell fusion.

Reglerna i SE-förordningen innebär ett stort steg framåt för företag, som önskar att etablera sig i andra europeiska länder, men det är en lång väg att gå innan en gemensam europeisk bolagsreglering är uppnådd, som för en gränsöverskridande verksamhet eller koncern möjliggör en bolagsrättsligt likartad planering tvärs över nationsgränserna.

Domslutet i Centros-fallet⁹⁶ för ett par år sedan påvisar hur viktiga skillnaderna i aktiebolagslagarna i medlemsländerna faktiskt är. För att undvika att olika länders bolagslagstiftning blir använt som ett konkurrensmedel krävs djupare harmonisering av den europeiska bolagsrätten. Å andra sidan kan en viss konkurrens mellan staterna för att attrahera bolag till att etablera sig vara av godo.⁹⁷ Det verkar dock som att Kommissionen så vitt möjligt vill förhindra konkurrens mellan de nationella europeiska systemen och istället harmonisera ytterligare eller införa nya gemensamma regler.⁹⁸

Detta är en fråga som splittrar EU, men som är avgörande för hur långt man önskar att gå i samarbetet omkring bolagsrätten. Ovanstående nämnda två vägar kan skönjas. Man kan hålla fast vid att försöka harmonisera medlemsstaternas lagar mer och mer genom direktiv, vilka implementeras i nationell rätt. Detta medför dock nackdelen att man riskerar att få nationella skiljaktigheter som ett resultat av olikartad implementering.

En fulländad enhetlig europeisk bolagsrätt kräver dock något mera. Den andra vägen att gå är genom gemensamma europeiska bolagslagar och därigenom skapa europeiska bolagsformer, liksom SE-bolaget vi nu kommer att få se. Denna väg är dock mer omgärdad av problem, eftersom det ställer krav om att alla medlemsländer kan enas om hur en förordning ska utformas. Varje land kan inte ändra om förordningen efter nationella förhållanden utan den ska passa alla, vilket kan vara näst intill omöjligt.

Mer generellt diskuteras på europeiskt plan möjligheten av en liknande förordning gällande för privata aktiebolag. Mer om det i kapitlet nedan.

Framtiden får utvisa vad den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen på det europeiska planet kommer att få för konsekvenser. I ett större perspektiv kan i varje fall konstateras att ytterligare ett steg mot europeisk harmonisering har tagits och helt klart är att bolagsrätten är ett område, som har kommit i det europeiska blickfånget för att stanna och att där kan förväntas ett mer och mer tätt samarbete inom detta område.

Frågan om ett nordiskt samarbete på bolagsrättsens område har därmed kommit i ett nytt läge. Varken Danmark eller Sverige är längre fria att utforma en nordisk bolagslagstiftning helt efter egna överväganden utan måste först och främst se till att den uppfyller gemenskapsrättens krav.

---

⁹⁵ Werlauff, SE-selskabet – det europæiske aktieselskab, s.2

⁹⁶ C-212/97

⁹⁷ Werlauff, EU-selskabsret, s.103

⁹⁸ Dejmek, Den europeiska bolagsrätten – igår, idag och imorgon, SvJT 2002, s.606

7 Vald lagstiftningsväg i Sverige / Danmark

Både Sverige och Danmark har på senare år blivit starkt påverkade av övrig europeisk bolagsrättslig lagstiftning, vilket omtalats i föregående kapitel. Dessförinnan har man dock själva kunnat utforma lagstiftningen och de karakteristiska ett aktiebolag ska inneha. Detta har självfallet inte varit en kort process utan något som utvecklats under flera århundraden. Det senaste seklet har den danska och svenska bolagsrätten dock gått i påfallande ensartad riktning, vilket till stor del beror på det tidigare omtalade omfattande gemensamma lagstiftningsarbetet.

Trots detta samarbete har man valt lite olika vägar vad gäller strukturen av aktiebolag och fram för allt huruvida små och stora bolag ska underkastas samma regelverk. I detta kapitel ska omtalas skillnaden i den valda lagstiftningsvägen i Sverige och Danmark.

7.1 Dualistiskt system?

I kapitlet ovan har nämnts att det var den så kallade aktiebolagskommittén, som först framlade idén med att i Sverige dela upp aktiebolagen i privata och publika bolag och i Sverige finns sålunda numera dessa två kategorier av aktiebolag. Den grundläggande skillnaden mellan kategorierna hänför sig till rätten att vända sig till allmänheten för kapitalanskaffning. Den rätten tillkommer publika, men inte privata bolag.⁹⁹

I Danmark har man valt en annan väg. Att man gjorde det så tidigt beror primärt på medlemskapet i EU. Sålunda kan man redan i selskabslovene 1973 se sontringen mellan aktieselskaber og anpartsselskaber.

Frågan om vilka typer av bolag, som den svenska lagstiftningen borde tillhandahålla för den som vill driva bolag utan personligt ansvar väcktes på ett tidigt stadium i anpassningsprocessen till EG:s bolagsdirektiv och det är en fråga, som debatterats mycket.

I de flesta europeiska länder har det sedan länge funnits två bolagsformer utan personligt ägaransvar. Den ena formen är typiskt avsedd för stora företag med en stor ägarkrets, medan den andra är ämnad för mindre företag med ett begränsat antal ägare. Detta dualistiska system etablerades i Tyskland i slutet av 1800-talet då det traditionella aktiebolaget, Aktiengesellschaft, blev kompletterat med den särskilda bolagsformen Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH), avsedd för mindre företag med en liten stabil ägarkrets.

Behovet för denna bolagsform uppkom som en följd av att det vid sidan av de stora industrijättarna uppstått små och mellanstora företag. För dessa var varken de traditionella handelsbolagen med personligt ansvar eller reglerna för aktiebolag lämpade ramar. I Tyskland fastslog man att även de mindre bolagen borde ha möjlighet att utnyttja fördelarna med det begränsade ansvar, som är aktiebolagets

---

⁹⁹ Prop 1993/94:196, s. 74, 79

kännetecken. Man införde därför ovanstående bolagsform genom lag 1892.¹⁰⁰ Medan aktiebolaget således uppstod som en följd av affärslivets praxis och efteråt blev lagreglerat var det omvänt för det mindre bolaget. GmbH var en produkt från lagstiftarnas sida, som efter införandet har blivit en mycket vanlig bolagsform.¹⁰¹

Systemet fick stor spridning i övriga Europa. I Storbritannien och Irland valde man att dela upp den existerande aktiebolagsformen, the limited liability company, i två kategorier kallade public och private limited liability companies. I princip uppnås samma resultat, som i den tyska varianten, det vill säga en uppdelning i små och stora aktiebolag.

I de nordiska länderna ställde man sig länge avvisande till tanken om en uppdelning av aktiebolagen. Man menade helt enkelt att det inte fanns ett behov av detta. I Sverige togs frågan om en kompletterande bolagsform upp redan i förarbetena till 1944 års aktiebolagslag. Lagberedningen menade, i samråd med övriga nordiska länder, att den tyska GmbH-modellen saknade grund i den svenska rättsutvecklingen och att de utländska erfarenheterna visade att den i viss grad kommit att missbrukas – mycket på grund av dålig kontroll och avsaknad av publicitetsföreskrifter.¹⁰²

Motsvarande slutsats, att det inte fanns ett reellt behov för två former av aktiebolag, drogs i Danmark av kommissionen, som 1964 lämnade ett förslag till revision av den danska aktiebolagslagen.¹⁰³

Nämnas bör att det endast var den tyska varianten med två helt olika bolagstyper, som diskuterades. Den anglosaxiska metoden med två olika former av samma slags bolag (underställt samma lagstiftning) diskuterades inte varken i de här tidiga skeendena eller i det senare nordiska lagstiftningssamarbetet omtalat ovan.¹⁰⁴

7.2 *EG-anpassningen*

Saken kom som bekant i ett nytt läge genom Danmarks inträde i dåvarande EG 1973 med föregående krav om att den danska aktiebolagslagen skulle anpassas till EG:s bolagsdirektiv. Ingenstans i direktiven krävs att det i medlemsstaterna ska finnas två aktiebolagsformer, men direktivtexten utgår ofta från att så är fallet. Flera av bolagsdirektiven är utformade så att de ska tillämpas endast på större bolag med en stor och som regel växande ägarkrets.

Det andra bolagsdirektivet, det så kallade kapitaldirektivet, föreskriver exempelvis att det måste tillämpas på bolag med ett aktiekapital på 25 000 ECU.¹⁰⁵ I Tyskland betyder det att det måste tillämpas på Aktiengesellschaft, men inte på GmbH och i Storbritannien på public, men inte på private companies och så vidare i övriga medlemsländer.

---

¹⁰⁰ Lag av 20 april 1892, vanligtvis förkortad GmbHG

¹⁰¹ Friis Hansen, Anpartsselskaber efter loven af 1996, s.25

¹⁰² SOU 1941:9, s.5 f. Förslag om lag om aktiebolag m.m. II Motiv

¹⁰³ Betænkning nr. 362, 1964, s.62

¹⁰⁴ SOU 1971:15, s.120

¹⁰⁵ Andra bolagsdirektivet, 77/91 EEG, art.6

Vid ett bibehållande av den danska lagstiftningen skulle alla direktiv bli tillämpliga på alla typer av aktiebolag. Mot denna bakgrund blev sålunda anpartsselskabsloven en ny ingrediens i den danska aktiebolagsrätten. Bolagsformen anpartsselskab var redan från starten avsedd för mindre företag med en begränsad ägarkrets.

Sverige inspirerades av den danska modellen och frågan togs upp på nytt, då Bolagskommittén presenterade en svensk variant på det danska anpartsselskabet, kallat andelsbolag.¹⁰⁶ Remissinstanserna var dock negativt inställda och förslaget ledde aldrig till lagstiftning.

Nya överväganden blev emellertid nödvändiga i och med den svenska anslutningen till EES och senare EU. De svenska lagstiftarna stötte på samma problematik som de danska gjort 20 år tidigare. Man insåg att en rad problem skulle uppkomma om alla aktiebolag skulle underkastas samma bolagsdirektiv. Exempelvis skulle kapitalkravet på motsvarande ca 230.000 kr ställa till ett problem, eftersom de flesta aktiebolag i Sverige precis var över minimigränsen på 50.000 kr i aktiekapital.

EG-anpassningen skulle underlättas betydligt om det fanns två olika slags bolag, varav endast den ena behövde omfattas av direktivens krav. Man insåg att två aktiebolagsformer eller två kategorier av aktiebolag skulle göra det lättare att i det kommande lagstiftningsarbetet åstadkomma ett mera ändamålsenligt regelverk på aktiebolagsrättens område.¹⁰⁷ Den 1 januari 1995 delades de svenska aktiebolagen således upp i privata respektive publika bolag.

Skillnaden dem emellan har diskuterats ovan, där det även framgår att reglerna för bägge kategorierna av aktiebolag regleras av aktiebolagslagens regler, vars bestämmelser gäller både privata och publika bolag om inte annat konkret stadgas.

7.2.1 De svenska bolagskategorierna

I Sverige har just det faktum att det fortfarande rör sig om samma typ av bolag varit en viktig del i debatten. Det är endast två olika kategorier av samma typ av bolag och de berörs sålunda inte av två skilda bolagslagar.

Lagens benämning är publika respektive privata bolag. Kategorierna har en viss förebild i Storbritannien med dess public respektive private limited company, men namnen i sig själva ger också från svensk utgångsvinkel en antydning om den principiella skillnaden mellan kategorierna.

En av de mest debatterade frågorna i EG-rättsanpassningen i Sverige var huruvida kategoritillhörigheten skulle komma till uttryck i bolagets firma. Det andra bolagsdirektivet kräver att namnet för de bolag, tillhörande kategorin publika bolag (det vill säga de större bolagen) innehåller eller åtföljs av en beteckning, som skiljer sig från den för privata bolag (det vill säga de mindre bolagen).

---

¹⁰⁶ SOU 1978:66

¹⁰⁷ Prop 1993/94:196, s.74

I Danmark hade man inte samma problem i och med att man valde att dela in bolagen i två helt separata typer och redan av namnen och dess förkortningar står det klart vilken slags bolag det rör – aktieselskab, A/S, eller anpartsselskab, ApS. En av dessa förkortningar, A/S eller ApS ska finnas i firmanamnet för att utomstående ska veta vad för slags bolag man har att göra med.

Den svenska regeringen föreslog i en proposition att ett firmanamn skulle innehålla ordet aktiebolag eller förkortningen AB, på samma sätt som de danska bolagen har A/S eller ApS i namnet, och därefter åtföljas av ordet publikt eller privat. Den senare delen av förslaget väckte stort motstånd och krav blev framfört på att lagen borde utformas så att endast den ena bolagskategorin skulle behöva komplettera sin firma med kategoritillhörigheten.¹⁰⁸ Detta blev till sist resultatet, då Lagrådet framlade sitt eget förslag, som kort tid senare blev antaget. Trots storföretagens klagomål angående att behöva göra ingrepp i sina firmor valdes en lösning innebärande att endast publika bolag skulle åläggas att använda tilläggsbeteckningen publik eller publ. De privata bolagen behöver inte någonstans ange sin kategoritillhörighet.

7.3 Privata bolag/anpartsselskaber – egen lag?

För att återgå till det faktum att man i Sverige valt att reglera bägge formerna av aktiebolag i en och samma lag, var denna lösning långt ifrån en självklarhet. I Danmark valde man, som nämnts, att dela upp kategorin i två separata bolagsformer i två olika lagar. På detta sätt har man fått möjlighet att operera med två olika regelsystem, där det ena systemet är fylligt och omfattande, medan det andra är ett ramverk med färre och mer generella regler, vilket således lämnar plats till att de mindre bolagen, anpartsselskaben, kan arbeta under mer oreglerade former.

I Sverige har de motsvarande bolagen, privata aktiebolag, inte samma möjlighet utan de är under samma strama tyglar, som de större bolagen om de inte direkt i lagtexten är undantagna. Regeringen ansåg, liksom var fallet även i Norge och i Finland, att skillnaden i regleringen av de båda bolagstyperna inte torde bli så betydande att det motiverade två skilda lagar.¹⁰⁹

Fördelen med den svenska varianten är att alla, som har förbindelse med ett aktiebolag, privat eller publikt, vet vilka regler bolaget är underkastat. På den danska bolagsrättens område kan det vara förvirrande att veta precis vad som gäller för Anpartsselskaben i och med att Anpartsselskabsloven blivit relativt kortfattad. Den hänvisar i sin tur många gånger till Aktieselskabsloven, vilket gör att man, som ägare, långivare eller dylikt är tvungen att känna till även dessa regler.

7.3.1 Dansk avreglering

Dansk bolagsrätt har de senaste åren varit karakteriserat av avreglering. Detta har tidigare dock inte gällt på aktieselskabs-/anpartsselskabssidan, utan endast för andra

---

¹⁰⁸ Jul Clausen, Nye tendenser i skandinavisk selskabsret, s. 62 samt Prop 1993/94:196, s. 76

¹⁰⁹ Prop 1993/94:196, s.74

bolag. Det har varit en tydlig skiljelinje mellan övriga bolag och de två, som primärt diskuteras i denna uppsats.

I och med att anpartsselskabsloven numera blivit förenklad och förkortad är denna skiljelinje inte längre glasklar. Anpartsselskaben kan sägas ligga i en gråzon mellan de icke-lagreglerade bolagsformerna och de detaljreglerade aktieselskaben.

Avreglering är inte något rent danskt fenomen, utan det kan internationellt på många håll skönjas samma tendenser med införande av större avtalsfrihet för bolagen, speciellt de små.¹¹⁰ Behovet för större avtalsfrihet har framförallt hävdats från näringslivets sida. Många företagare, särskilt småföretagare, har ansett att lagreglerna inte varit ägnade att reglera de små bolagen, då reglerna haft en tendens att vara alltför komplicerade och omfattande.

Det verkar som att man från lagstiftarnas sida på många håll i världen har insett riktigheten i dessa argument, och man har även insett behovet för differentiering mellan små och stora bolag. De små bolagen är ofta i en helt annan situation än de större och gagnas av större avtalsfrihet och flexibilitet. I dessa bolag är det ofta tal om samma personer i både ägarkretsen och ledningen, vilket gör att kontroll och risk ligger hos en och samma person, vilket inte skapar samma skyddsbehov som hos de större bolagen.

De små bolagen kan också tänkas ha andra mål än de större. Exempelvis kan det för ett mindre familjeägt privat aktiebolag vara viktigare med en större lön än en stor utdelning. Då man går in i bolaget som ägare är det ofta en självklarhet att man även anställs i bolaget. Det är således en helt annan situation än den de större bolagen är i. De små bolagen påminner på detta vis mer om handelsbolagen (sv)/interessentskaben (dk) än aktiebolag.

Frågan är dock om avreglering alltid är önskvärt. Risken med generella och dispositiva regler är att det är svårt att få en överblick över de regler som gäller och man riskerar samtidigt att skyddsnivån för inblandade parter minskas.

I den historiska tillbakablicken i det inledande kapitlet framgick att aktiebolagslagstiftningen i mångt och mycket är en missbrukslagstiftning, som tillkommit för att skydda bolagets ägare, investerare och kreditorer. Bolagsskandaler har bidragit till att göra reglerna mer och mer detaljerade och omfattande.

Håller man fast vid det här beskyddande synsättet är det svårt att se fördelarna med en avreglering. För att på ett säkert och överskådligt sätt kunna erbjuda skydd måste reglerna vara tvingande och av en viss komplexitet.

Det finns dock områden, där samma skyddsargumentation inte är lika viktig. Detta kan exempelvis gälla regler rörande bolagets interna förhållanden. Det är just detta man tagit fasta på i Danmark, där den nya Anpartsselskabsloven 1996 blev nedbantad på just det interna området. Regleringen av bolagets interna angelägenheter och formaliaföreskrifter är begränsad så mycket som möjligt, medan bestämmelserna, som strävar till att uppnå betryggande kapitalsäkerhet är bibehållna.

---

¹¹⁰ Neville i Selskabers organisation, s.46

7.4 De mindre bolagen i EU

I ovanstående kapitel har utrymme givits åt SE-bolaget, det s.k. Europabolaget. Det finns starka förespråkare för att en liknande gemensam bolagsform på EU-plan ska finnas för de mindre bolagen. Ett förslag till ett europeiskt anpartsselskab/privat aktiebolag tillkom för några år sedan, men ännu har det inte mynnat ut i lagstiftning på området.

Anhängarna av att lagstifta omkring ett sådant Société Fermée Européenne, SFE, menar att syftet är att skapa en överstatlig bolagsform, som ska göra det lättare för små och mellanstora företag att utnyttja den inre marknaden. Huruvida det finns ett reellt behov för en sådan bolagsform har undersökts vid olika tillfällen och det har flera gånger konkluderats att en europeisk motsvarighet till anpartsselskab/privat bolag skulle gagna näringslivet genom att det skulle underlätta små och mellanstora företags möjlighet av att komma in på den gemensamma europeiska marknaden.

I förslaget, som är utarbetat av diverse jurister från olika europeiska universitet och organisationer, har man försökt hålla antalet regler nere så mycket som möjligt när det gäller interna förhållanden i bolaget.¹¹¹ Man har därutöver utarbetat två uppsättningar av standardstadgor, beroende på vilken slags bolag det är fråga om. Dessa kan användas om parterna positivt deklarerar att så är fallet – det är således inte fråga om tvingande regler.

Det faktum att EU-länderna själva har valt att lagstifta om mindre bolag (exempelvis det svenska privata bolaget och det danska anpartsselskabet) tyder starkt på att den här bolagsformen är en nödvändighet inom det framtida Europa, om man önskar en större harmonisering av bolagsrätten.

Självfallet är de mindre bolagen många gånger mindre internationellt orienterade än de större och har sålunda inte samma behov av regler, som gör det lättare att flytta mellan de europeiska länderna, men inte desto mindre finns behovet även för de lite mindre bolagen och många företag skulle troligtvis få upp ögonen för potentialen inom EU om möjligheten fanns. SE-förordningen ger för dessa inte utrymme till speciellt stor flexibilitet, varför en gemensam bolagstyp för mindre bolag skulle vara en fördel.

7.5 Avregleringsmöjligheter

Att det skulle vara en fördel med en avreglerad förordning för de mindre bolagen på EU-plan råder det i stort sett enighet om. Detta för att göra det enklare för dessa bolag att komma in på den inre marknaden utan att vara underkastade komplicerade och omfattande regler. Frågan är dock hur en sådan avreglering ska gå till.

Såsom ovan omtalats innehåller förslaget till lagstiftning för ett europeiskt anpartsselskab minsta möjliga antal regler på det interna området. Istället har man

---

¹¹¹ Neville, Selskabsretten tilbage til sine rødder?, s.47

kompletterat lagen med stadgar, som närmast ska utgöra standarden för dessa bolag. Denna metod känns igen från England, där man i anknytning till "Companies Act" antog sådana standarduppsättningar av stadgar, Tables A-F, där Table A gäller de privata bolagen såvida parterna inte avtalar annat. Det är således dispositiva regler. Detta är inte tillfället i förslaget till det europeiska privata bolaget, där parterna själva ska avtala att dessa stadgar ska användas för att de ska vara tillämpliga.

I Danmark har man, som diskuterats ovan, också valt att avreglera sin lagstiftning för de mindre bolagen genom att använda sig av ett mindre antal regler gällande interna förhållanden. Man har således upphävt ett stort antal regler. Denna metod ger utrymme för bolagen själva att avtala vidare och innebär dessutom att domstolarna får en större roll vid tolkningen av utfyllande regler vid tvister. Regleringen får därmed drag av "case-law" systemet.

En nackdel med detta slags system är att det tar tid innan domstolarna har fastlagt en praxis på ett brett område. Det kan också vara problematiskt att utläsa breda rättsgrundsatser av domstolarnas ibland väldigt konkreta lösningar. Självfallet ger det, i varje fall i teorin, en viss flexibilitet att domstolarna i princip kan ändra sin praxis allt eftersom näringslivets behov och förhållanden ändras. Man riskerar dock att uppnå motsatt effekt genom att låta domstolarna få så stort inflytande – många gånger kan domstolarnas utfyllnad av reglerna faktiskt vara mer statisk än egentlig lagstiftning. Det kräver dessutom att frågor löpande kommer till domstolarnas avgörande, vilket kanske inte är fallet så ofta nuförtiden med tanke på hur vanligt det är med klausuler om skiljemannaförfarande.

Just detta med att i ett kontrakt avtala många relevanta förhållanden är självfallet ett mer konkret sätt för parterna att själva välja hur olika tillfällen ska regleras såvida lagen saknar regler på området. Detta kräver dock mycket av den enskilde och det är troligt att just bolagsmännen i de mindre bolagen inte har den kännedom som krävs om de problem som kan uppstå för att upprätta tillräckligt fylliga kontrakt. Ofta är ägarna i ett mindre bolag dessutom släkt med varandra eller nära vänner, vilket gör att bolagets ledning bygger på ömsesidigt förtroende, vilket kan bidra till att man låter bli att avtala skriftligt.

Om det i ett kontrakt saknas föreskrifter eller om man är oense om tolkningen är det väsentligt att ha lagregler att falla tillbaka på. Vid sådana tillfällen är en bredare lag med ett större antal paragrafer att föredra. Om dessa regler i stor omfattning görs icke tvingande behåller man ändå den flexibilitet avtalsfrihet innebär, men man har ändå ett regelverk att använda, om det uppstår problem eller oklarheter. En sådan lag kan likaledes användas som inspiration och väcka uppmärksamhet kring problemställningar, som oerfarna bolagsmän möjligen eljest inte skulle varit observanta på.¹¹²

Från svensk sida har man valt att enskilda paragrafer inte gäller för de mindre bolagen (privata), men i princip är de underkastade samma lagstiftning som de större. Detta är självfallet enklare lagstiftningsmässigt och ger dessutom en enhetlighet i och med att alla bolag, som kallar sig aktiebolag är underkastade samma regler, men samtidigt

---

¹¹² Neville, SME-selskaber, s.20

skapar det onödigt strama och statiska regler för de små bolagen, som kanske skulle vinna på att själva reglera en större del genom avtal.

7.6 Skillnader i praktiken

Frågan är dock om det faktum att Danmark har ett relativt oreglerat privat bolag (anpartsselskab) haft någon reell inverkan. I och med att den svenska aktiebolagslagen inte i sin helhet gäller de privata bolagen är dessa i varje fall mer flexibelt reglerade än de större. Det är dock helt klart att de inte är lika fria som de danska anpartsselskaben, i varje fall inte om man tittar formellt på vilka och hur många regler bolaget är underkastat.

Det faktum att man i Danmark har en separat lag, gör det tydligare för bolagsstiftare att det är fråga om en helt annan typ av bolag än ett aktiebolag. I Sverige är bägge slags bolag aktiebolag och är dessutom underkastade samma regler, så frågan är om man överhuvudtaget ser det som två olika slags bolagsformer. Mot denna bakgrund torde det danska anpartsselskabet ha lättare att särskilja sig, både till namn och till lagstiftning. Uppdelningen i två olika regelsystem främjar tanken om att det rör två olika slags bolagsformer och drar en klar skiljelinje mellan dessa två. I stor utsträckning har dock reglerna i Anpartsselskabsloven utvecklats parallellt med dem i Aktieselskabsloven, vilket gjort att någon egentlig större skillnad dem emellan inte existerat.

Det är först genom senare års ändringar man verkligen har kunnat skönja en skillnad lagstiftningsmässigt. Hittills har denna skillnad dock inte givit utslag i form av domstolsavgöranden på området. Detta kan tyda på att man vid oenigheter helt enkelt tillämpar de sedan tidigare välkända reglerna för aktieselskaber.

Det är troligt att man i Danmark kommer att låta de två bolagslagarna divergera ännu mer i framtiden för att kunna anpassa regelgivningen för de mindre bolagen, som ofta är fåmans- eller enmansbolag. Denna möjlighet existerar inte i Sverige, där man valt att behålla regleringen för bägge typerna av bolag i samma lag. Självfallet har man möjlighet att ange att vissa regler inte ska gälla de mindre bolagen, men detta kan lätt skapa osäkerhet om vilka regler som egentligen gäller för vilken typ av bolag. Även som enmansföretagare är man tvungen att sätta sig in i aktiebolagslagens regler för att själv med säkerhet kunna bedöma vilka regler, som inte gäller en själv.

Denna negativa sida med att alla bolag regleras i samma lag, oavsett om de är stora eller små, undgås dock inte helt genom den danska modellen har det visat sig. Många av reglerna i Anpartsselskabsloven hänvisar direkt till Aktieselskabsloven (t.ex. kapitel 10, Fusion og omdannelse til aktieselskab), vilket gör att den fördel man omedelbart uppnår med en separat lag delvis försvinner i och med att även fåmansföretagarna måste sätta sig in i aktieselskabsloven.

Dessutom kräver en avreglering, liksom den i Danmark för små bolag, att parterna klarar av att själva avtala om övriga villkor och att sätta lagens dispositiva regler ur kraft genom kontrakt. Detta innebär ett problem i och med att det speciellt i små bolag ofta först är när det uppstår problem, som man börjar intressera sig för regler och

stadgar. Även om man har ambitionen att skriva utförliga stadgar redan vid bildandet kan detta bli en dyr historia, om man ska kalla in experthjälp vid stiftandet.

Vid sådana tillfällen kan en svensk modell med noga reglerade regler även för de små bolagen vara att föredra. I Sverige har frågan om att stifta en separat lag debatterats livligt sedan många år tillbaka. Aktiebolagskommittén menar i sitt slutbetänkande att den kategoriindelning Sverige genomfört (i privata och publika bolag) som ett led i EG-anpassningen ger den flexibilitet som krävs och den debatt, som länge förts om en särskild bolagsform för de små bolagen, har i varje fall för tillfället tystats.¹¹³ Det är dock ofrånkomligt att kritiken kommer att fortsätta. Det verkar ganska orimligt att ställa samma höga krav på de mindre privata bolagen, som på de större publika och det är anmärkningsvärt att den svenska aktiebolagskommittén valt att fortsätta på den inslagna vägen och inte påverkats nämnvärt av avregleringen för mindre bolag internationellt.

Det är möjligt att de svenska lagstiftarna valt att invänta vad som händer på EG-rättslig nivå och således låtit Sverige behålla sin lagstiftning i en och samma lag för små och stora aktiebolag väl vetande att det i framtiden kommer en europeisk variant på mindre aktiebolag och först då kan det vara aktuellt att ändra även intern lagstiftning. Tillsvidare anser man sig dock kunna reglera alla storlekar av aktiebolag i samma lag.

Aktiebolagslagstiftningen i ett land ska tillgodose både internationella och nationella behov och vara flexibel nog att passa både små och stora bolag. I Danmark har man i syfte att göra bolagsrätten mer flexibel och anpassad till små bolag delat upp lagstiftningen i två lagar. På lång sikt måste detta vara vägen att gå i och med de alltmer divergerande vägar små och stora bolag tycks gå. Det känns många gånger som en milsvid skillnad mellan en multinationell koncern och ett litet enmansbolag. Trots detta är det möjligt att den danska lösningen med en starkt reducerad lagstiftning, som lämnar stor frihet till bolagsmännen, är en farlig väg att välja i och med att man förlorar säkerhetsnätet och förutsebarheten genom att låta parterna avtala själva.

Faktum är att Sverige och Danmark ställts i precis samma situation och har valt att hantera detta på olika sätt. Några större skillnader i tillvägagångssätt i små bolag i Sverige respektive Danmark kan emellertid inte utläsas hittills och frågan är om skillnaderna i lagreglering fullständigt kommer att suddas ut om ett antal år genom harmonisering på europeiskt plan.

---

¹¹³ SOU 2001:1, s.11

8 Nordisk och Europeisk rättsenighet - motstridigt?

Nuvarande nordiska bolagslagar utarbetades i en tid, då företagen i högre grad än idag var nationella. Affärlivet och företagsklimatet har på senare år genomgått stora förändringar och ökad globalisering har varit ett faktum. Det är i ljuset av detta man bör se EU-samarbetet på området och även det tidigare nordiska samarbetet. Företagen har idag ett stort behov av att kunna verka internationellt, utan att landgränserna sätter hinder i vägen.

Det tidigare lagstiftningssamarbetet på nordiskt plan på bolagsrättens område har behandlats ovan. Likaså har hur EU-inträdet fick Danmark och Sverige att välja olika vägar när det gäller små och stora aktiebolag tagits upp. Trots detta har skillnaderna visat sig mindre i verkligheten än på papperet. Aktiebolagsrätten i Sverige, Danmark och övriga Norden är fortfarande snarlik och en eventuell fortsatt samordning på området ligger säkerligen inom räckhåll, om detta skulle vara en önskan från lagstiftarnas sida.

Man kan dock ställa sig frågan om ett nordiskt samarbete har en framtid med tanke på att både Danmark, Sverige och Finland numera är med i EU. Är tanken om ett nordiskt samarbete gällande lagstiftning förlegad? Borde vi istället satsa alla resurser på europeiskt samarbete för att på så sätt arbeta för ett alltmer enat Europa?

8.1 Norden och EU

Det så omtalade nordiska samarbetet när det gäller lagstiftning har sin grund i en djupgående värdegemenskap mellan de nordiska länderna. Denna gemenskap består av likheter i språk och kultur såväl som värderingar. Samarbetet inom EU försvagas mycket just i och med att man inte har den här värdegemenskapen, som exempelvis de nordiska länderna har. EU är en rättslig gemenskap och på så vis kan man kalla det en påtvingad gemenskap, medan gemenskapen mellan de nordiska länderna och samarbetet dem emellan kommit ganska naturligt på grund av gemensamma grundvalar.

Likheten mellan folken i den nordiska länderna och den gemensamma historien gör att ett samarbete på nordiskt plan har en folklig förankring, som ett samarbete på europeiskt plan inte kan mäta sig med. Självfallet är detta inte enda orsaken till att exempelvis Nordiska rådet inte väcker lika stor debatt och motstånd som arbetet i Bryssel. Det beror snarare på att det nordiska samarbetet är just ett samarbete och inte innebär ett avstående av nationell makt till ett samnordiskt parlament.

Samarbetet på lagstiftningsområdet inom Norden har därför kommit relativt naturligt. I och med de likheter man haft har en gemensam utformning av exempelvis stora delar av obligationsrätten samt de i denna uppsats omtalade gemensamma lagförslagen på aktiebolagsrättens område varit en naturlig utveckling.

8.2 *Behöver vi ett nordiskt samarbete för bolagsrätt numera?*

I dagens samhälle är det dock frågan om det är relevant att ens diskutera en gemensam nordisk bolagslagstiftning. I och med att man frångick de gemensamma lagförslagen kan det verka onödigt att prata om att starta upp något liknande igen.

Det är tvivelaktigt om ett rent nordiskt samarbete är relevant, men utan tvivel blir det allt viktigare med internationella åtaganden och samverkan mellan länderna, även vad gäller regelgivning. På detta område kan säkerligen de nordiska länderna dra nytta av varandra.

I den stora internationella sfären är de enskilda nordiska länderna små och har svårt att göra sina stämmor hörda. Med detta i åtanke kan det säkerligen fortfarande vara en fördel att arbeta gemensamt för att på så vis få större genomslagskraft på en större arena.

Det som framgått i efterspelet av det gemensamma lagstiftningssamarbetet är att den primära orsaken till att inte lagförslagen genomfördes likartat fullt ut var att Danmark inledde förhandlingar med EG. Samtidigt insåg man att ribban kanske satts lite för högt när det gäller samarbetets utformning. Ett samarbete kan innebära alltifrån en övergripande samordning av regler och juridisk terminologi till en ren nordisk aktiebolagslag.

Det senare är en utopi, som varken är speciellt trolig eller önskvärd i dagens Norden framförallt på grund av åtagandena inom EU. Detta gör trots allt att ett rent nordiskt lagstiftningssamarbete inte känns särskilt aktuellt. Allt för många stötestenar skulle säkerligen framkomma i och med att de tre EU-medlemsstaterna är förhindrade att handla utan hänsynstagande till de gemenskapsrättsliga reglerna.

Däremot kan en mer överordnad samordning av regler tjäna syftet att de nordiska länderna drar åt samma håll inom det internationella samarbetet. Det tidigare lagstiftningssamarbetet syftade till en unifisering, dvs. en enhetlig bolagsrätt. Idag är det nog mer intressant att prata om en harmonisering lik den man genom direktiv försöker införa på EU-plan. En sådan längre gående harmonisering av de nordiska ländernas lagar borde vara möjligt och ge en bra plattform för det vidare samarbetet ute i världen.

För Sverige, Danmark och övriga nordiska länder finns det i och med EU-medlemskapet/EES-anslutningen förhoppningsvis en ny viktig roll för det nordiska samarbetet.

8.3 *Det nordiska samarbetet inom EU*

Ett samarbete på nordiskt plan behöver inte nödvändigtvis vara oförenligt med förpliktelserna, som numera vilar på oss inom EU. Det ena behöver inte utesluta det andra. Snarare kan ett fortsatt samarbete på nordiskt plan rörande exempelvis lagstiftning utgöra en bas för utökat samarbete på europeiskt plan. En förankring på nordiskt plan av en ny lag kan underlätta införandet i hela Europa.

En harmonisering, vare sig den sker på nordisk eller europeisk nivå, bör betraktas ur olika perspektiv. Ur EU-synpunkt är det viktigt att tänka på vad målsättningen inom ett visst område är, vilka delar av målet som är uppnådda och vilka medel som kan användas för att uppfylla resten. Samtidigt finns olika nationella syften och mål som ska beaktas, såsom vilka danska/svenska näringslivsbehov som existerar och vilka rättstraditioner grundsatserna bör vila på.

Om man redan innan lagstiftningsprocessen i EU tar form försöker fokusera på dessa interna behov för att på så sätt kunna påverka den slutliga förordningen eller direktivet på gemenskapsrättslig nivå kan man uppnå önskvärda resultat, som är anpassade till det egna landet. I och med att Danmark och Sverige och övriga nordiska länder har en gemensam rättstradition, inte minst inom bolagsrätten torde sådana överväganden med fördel kunna ske samnordiskt.

En nordisk samordning inom EU:s beslutsprocess skulle kunna vara en stark kraft inom den stora organisationen. Självfallet finns det stora områden, där en sådan samordning inte är möjligt på grund av helt skilda intressen i de olika länderna, men just på aktiebolagsrättens område borde det finnas ett brett underlag för samverkan med tanke på det tidigare samarbetet och den likartade rättsutvecklingen på aktiebolagsrättens område sedan dess uppkomst.

8.3.1 En nordisk linje

På områden där de nordiska länderna har sammanfallande intressen att bevaka finns det säkerligen mycket att vinna på ett samordnat uppträdande. Om dessa länder redan på förhandlingsstadiet kan identifiera en nordisk linje och formulera gemensamma eller nationella problem är en stor del av förarbetet redan gjort. Något helt annat är att det sedan krävs ytterligare länder att samverka med för att få till stånd en beslutandekraft av en större magnitud. Även om Danmark, Sverige och Finland självklart inte har tillräckligt många röster för att tillsammans besluta om något inom EU kan dessa röster helt säkert ändå göra sig bättre hörda gemensamt än var för sig. På så vis utgör de nordiska länderna en enorm tillgång för varandra.

Rent faktiskt föreligger redan en handlingsplan, som antogs vid nordiska justitieministermötet 1999, som föreslår samarbete på ett stort antal områden. Häri anges bland annat att när arbetet pågår med en rättsakt i EU, lämpligt samråd ska ske, varvid bör diskuteras hur de nordiska ståndpunkterna ska samordnas. När en rättsakt har antagits ska samarbete ske i lämpliga former på genomförandestadiet.¹¹⁴

Huruvida denna handlingsplan efterlevs i praktiken är tveksamt, men det är uppenbart att tankegångarna om samverkan de nordiska länderna emellan inom EU har funnits en längre tid. En orsak till att samarbetet kanske inte existerar lika mycket i korridorerna i Bryssel, som på papperet är prioriteringen på EU-lagstiftning. Intresset för nordiskt lagstiftningsarbete har svalnat. Detta beror säkerligen delvis på att all tid och pengar nödvändigtvis fokuseras på EU och att man helt enkelt inte har resurser till att samverka de nordiska länderna emellan.

---

¹¹⁴ Abrahamsson, Det nordiska lagstiftningsarbetets framtid i ett EU-perspektiv, SvJT 2001, s.3

Ett nordiskt samverkande innebär en större tidsbelastning, men detta behöver inte vara fallet om man redan i inledningsskedet tar upp frågan på nordiskt plan parallellt med i regeringarna i de olika länderna. På så sätt borde en enad nordisk linje kunna framkomma samtidigt med att medlemsstaten framlägger den egna regeringens förslag. En av fördelarna med det nordiska samarbetet har alltid varit att det förekommit under relativt oformella former, vilket är en radikal skillnad mot arbetet inom EU. Detta bör man ta till vara och uppmuntra en öppen och förtroendefull relation mellan tjänstemän i de olika nordiska länderna för att med enkla medel kunna uppnå snabba ställningstaganden och göra de befintliga samarbetsformerna mer effektiva.

Det ligger dock något i kritiken om att det på grund av tidsbrist inte är möjligt att samordna på nordiskt plan så mycket som man kunde önska. Lagstiftningsprocessen inom EU går ofta snabbt och det kan vara svårt att ens hinna med den nationella beredningsprocessen och än mindre en nordisk samordning. De nordiska länderna kännetecknas av en lång och grundlig beslutsprocess innan ny lagstiftning införs. Detta kan vara svårt att kombinera med den snabba processen i Bryssel.

Här ska dock tilläggas att just bolagsrätten absolut inte kännetecknas av snabba och korta beslut. Det främsta exemplet är nog det i denna uppsats genomgångna SE-bolaget, vars förordning tagit flera decennier att få till stånd. Sålunda torde argumentet om att ett nordiskt samarbete inte är möjligt på grund av tidspress inte gälla generellt på detta område. Det torde många gånger finnas gott om tid för de nordiska länderna att undersöka om de har något att vinna på att enas om en gemensam inställning till lagförslagen i EU.

8.3.2 Direktiv – en fördel för nordiskt samarbete

När det gäller formen för lagstiftning på bolagsrättens område har det som bekant primärt varit direktiv som använts inom EU. Detta är en fördel för det här föreslagna nordiska samarbetet. Direktiv är mer öppna i sin utformning och det borde finnas stora möjligheter för de nordiska EU-länderna att välja att implementera dessa enhetligt.

Det är troligtvis i denna genomförandefas det finns mest att vinna på ett nordiskt samarbete. I detta skede av lagstiftningsfasen borde möjligheterna till och motivationen för ett samarbete mellan alla fem nordiska länder vara större än under själva förhandlingsfasen. Detta bottnar självfallet i den rättslikhet länderna har.

Ett direktiv är som bekant inte bindande som lagtext, utan är endast bindande med avseende på det resultat som ska uppnås. I ett direktiv kan reglerna ofta vara obestämt hållna och lämna tolkning och utfyllnad till medlemsländerna själva för att på bästa sätt anpassa direktivet till nationella behov.

De eventuella olika politiska ställningstaganden länderna gjort under förhandlingarna gör sig inte lika starkt gällande när ett direktiv väl är antaget. I denna fas gäller det om att implementera reglerna på lämpligaste sätt och det borde många gånger kunna föra till överensstämmande införande i alla länderna.

Inte desto mindre kan ett samarbete redan i ett tidigare skede vara gynnsamt för länderna. Ett genomarbetat gemensamt nordiskt förslag, som redan har varit under behandling i de nordiska länderna kan helt klart påverka kommissionen. Genom att ta fram underlag och utarbeta gemensamma argument borde de nordiska länderna kunna påverka lagstiftningsarbetet inom EU markant, om man så önskar.

8.3.3 Icke-materiellt inflytande

Samarbetet skulle också kunna inriktas på att höja nivån i den europeiska lagstiftningen. Detta är självfallet inte så intressant för icke-medlemsländerna Norge och Island, men övriga nordiska länder skulle kunna medverka till förbättrad kvalitet. De nordiska länderna är kända för att ha höga krav och stå för lagstiftning, som är klar, precis och koncentrerad samtidigt med att den helst ska vara lättläst, således att den även är tillgänglig för allmänheten.

Likaså är länderna kända för att ha en hög nivå på utredningsarbetet, vilket borde kunna utnyttjas. På dessa områden kan man lära övriga EU mycket.

8.4 Bolagsrätten i Europa enligt svensk eller dansk modell?

Förordningen om SE-bolag handlar om publika aktiebolag. Dessa ansågs vara mer lämpade för gemensam europeisk lagreglering. Vad kommer att hända med de mindre bolagen; kan samma väg förväntas? Kan nordisk erfarenhet på området vara användbar även här?

En fråga man först måste besvara är om man överhuvudtaget bör harmonisera lagstiftningen? Detta har berörts tidigare och blev väldigt omdebatterat i och med Centrosdommen. Fördelen med en enhetlig bolagsrätt är uppenbar. Det skulle underlätta bolagslivet och innebära en enorm frihet vad gäller internationellt bolagsbildande och flytt mellan länder. Vid enhetlig gemensam lagstiftning riskerar man heller inte den s.k. Delawareeffekten. I USA har det visat sig att det är stater med liberal bolagslagstiftning som lockar till sig de flesta bolagen (ca hälften av amerikanska bolag har sålunda hemvist i Delaware) och samma tendens märktes i Europa genom Centros försök att etablera sig med säte i England (för att undgå det danska kapitalkravet) men driva all verksamhet i Danmark.

Liberal lagstiftning har dock den fördelen att bolagsmännen själva kan bestämma hur saker och ting ska hanteras. Man har möjlighet att i bolagsordningen skraddarsy de lösningar man tycker är lämpliga.

Mot denna avreglering ska dock ställas riskerna för att intressenter av olika slag råkar illa ut. Därutöver kan det råda osäkerhet även bolagsmännen emellan vilka regler som egentligen gäller vid bildande av ett bolag, om detta inte klart och tydligt framgår i lagtext.

Medan man i Danmark för de mindre bolagen går alltmer mot avreglering och ett färre antal paragrafer, visar aktiebolagskommitténs förslag på den helt motsatta vägen

i Sverige. Förslaget innebär nästan en fördubbling både av antal paragrafer och textmassa. Detta kommer visserligen att innebära en hel del förbättringar i form av nya regler bättre anpassade till bolagens situation, men samtidigt blir lagen svåröverskådlig och tung i sin framställning, vilket riskerar att försvåra bolagsbildande i form av aktiebolag framförallt för de små bolagen.

Internationellt går de flesta länder mot avreglering för de mindre aktiebolagen, liksom man gjort i Danmark. Detsamma kan väntas inom EU och troligtvis kommer Sverige tids nog att bli tvunget att införa skilda regler för publika och privata bolag. Detta skulle ge ökad flexibilitet och samtidigt innebära att man drog åt samma håll som omvärlden. Det krävs dock troligtvis lite längre tid innan Sverige är moget att införa denna slags avreglering. I Danmark har man, vilket framgått av tillbakablickens, varit van vid en relativt oreglerad bolagsrätt, vilket gjort att det här har varit lättare att acceptera en avreglerad ApS-bolagsform.

Det är viktigt att man enas om hur en avreglering ska ske och att lagarna inte blir alltför försvagade. Ett visst antal tvingande regler som skydd ska alltid finnas. En bra metod vore att inte nödvändigtvis korta ner lagen nämnvärt men göra ett stort antal regler dispositiva, framförallt vad gäller interna förhållanden. Denna variant kan användas parallellt med ett antal standarduppsättningar av stadgar, som kunde väljas till eller från beroende på användningsområde. Detta ger stora möjligheter för parter att komma fram till lösningar som passar i det konkreta fallet.

Med detta i åtanke torde den danska ApsL delvis vara en förebild, även på europeiskt plan. Dock kunde man återigen införa många av reglerna, som tagits bort, men göra dessa dispositiva. Det viktiga är att man inte kompromissar med skyddsbehovet som insats. Regler omkring aktiebolag kommer alltid att behövas, vilket inte minst tidigare århundradens skandaler visat. Man ska inte glömma de många positiva effekter en välskrivna lag har (oavsett hur lång eller omfattande) i iveren att avreglera och ta bort onödiga regler, som verkar utvecklingshämmande för näringslivet. Avreglering för avregleringens skull ska inte vara ett mål.

8.5 Reflektion

Man kan förvänta att införandet av Europabolaget, hur främmande det än kan verka för en svensk bolagsman idag, med stor sannolikhet kommer att innebära en stor förändring och vara ett väl använt redskap ute i Europa. Ett stort antal bolag kommer att få upp ögonen för fördelarna med denna bolagsform.

Bolagsrätten på det europeiska planet kommer säkerligen att kretsa kring denna förordning under en lång tid framöver och de flesta resurser kommer att användas på att utvidga denna och en eventuell liknande förordning för de mindre bolagen. När möjligheterna för gränsöverskridande fusioner och hemvistskifte blir en realitet kan man räkna med att övriga harmoniseringsförslag i varje fall tillfälligt läggs på is eller i varje fall nedprioriteras.

Med ovanstående taget i betraktande får man säga att tanken på att ta upp tråden från det nordiska lagstiftningssamarbetet från förr är en ganska föråldrad tanke och man måste vara en inbiten förkämpe för nordismen för att förespråka något sådant. Detta

till trots finns det säkerligen en roll för det nordiska samarbetet på bolagsrättens område, liksom omtalats ovan, även idag och i framtiden. Ett nordiskt samarbete behöver absolut inte komma i konflikt med det europeiska bolagsrättsliga samarbetet utan kan istället hjälpa till att främja detsamma.

9 Slutsatser och avslutande kommentarer

En liten bok från 50-talet beskriver de nordiska ländernas statskick. Författaren menade att gemenskapen de nordiska folken emellan existerade, men han ansåg samtidigt att för att se likheterna är man tvungen att förstå sig på skillnaderna och tränga igenom olikheterna i juridik och nationella traditioner.¹¹⁵

Han menade sålunda att just olikheterna i regelverken kan hämma, eller främjar i varje fall inte, ett samarbete på nordiskt plan. De olikheter man förvaltningsrättsligt kan finna är absolut inte lika uttalade inom bolagsrätten, men principen Meyer förespråkar är riktig – man är tvungen att förstå varandras system och tradition på ett område, varandras bakgrund, för att kunna bygga vidare på en gemensam framtid.

Att det finns väsentliga skillnader i tradition och kultur råder det inga tvivel om, men likheterna de nordiska länderna emellan är desto fler än olikheterna. Jämfört med övriga medlemsländer i EU har de nordiska länderna en enorm fördel vid ett samarbete genom deras gemensamma värderingar och djupa gemensamma historiska rötter.

Den tidiga aktiebolagsrättsliga utvecklingen tyder på att det inte fanns större skillnader mellan reglerna som uppkom i olika länder. En klar skiljelinje har dock uppstått vad gäller regleringen av mindre aktiebolag. Danmark liksom många andra länder är på väg mot en avreglering av de s.k. anpartsselskaben och även på EU-plan kan förväntas en liknande utveckling. Det är viktigt att delta i debatten omkring detta och att inte stirra sig blind på fördelarna med avreglering. Vid många tillfällen är dispositiva regler och standardiserade bolagsordningar att föredra framför helt öppna och otrygga ramar. Samtidigt verkar det dock orimligt att liksom i Sverige ställa samma krav på ett privat bolag som ett publikt.

Utvecklingstendenserna på det internationella planet pekar på betydelsen av att de nordiska länderna står samman. Länderna påverkas i hög grad av det internationella skeendet och många av de centrala frågeställningar, som behandlas på nordiskt plan är till sin karaktär internationella. Att frågor inom exempelvis handelspolitik inte kan behandlas enbart som isolerade nordiska frågor framgår av betänkande av Nordiska Rådet, som pekar på att om hållbara lösningar för framtiden ska kunna uppnås krävs en aktivare växelverkan mellan det nordiska och det internationella samarbetet. Man framhåller även att för de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet är det av stor betydelse att länderna kan uppvisa konkreta samarbetsresultat.¹¹⁶

Det är just på detta internationella plan, och framförallt då på det EU-rättsliga planet, som samarbetet de nordiska länderna emellan har en framtid. Det nordiska samarbetet på bolagsrättsens område i den form vi såg för ett par decennier sedan är inte realistiskt idag och de nordiska bolagen har självfallet ännu större nytta av gemensamma europarättsliga regler än nordiska. Man kan inte blunda för åtagandena inom EU och

---

¹¹⁵ Meyer Poul, Nordisk folkestyre, s.7

¹¹⁶ NU 1988:4, s. 29, 31

resurser måste fokuseras på detta arbete. Det får inte bli ett självändamål att göra aktiebolagsrättslagstiftningen i Norden enhetlig.

Det nordiska samarbetet generellt går också alltmer mot att i mindre grad än tidigare uppnå bindande överenskommelser på viktiga samarbetsområden. En mer generell samordning av regler, som utförs i de enskilda länderna, betecknas ofta i Norden som en smidig, pragmatisk och flexibel arbetsform, som bör kunna användas även inom EU. I denna utveckling av den framtida aktiebolagsrätten kan de nordiska länderna spela en framträdande roll

Således finns det en framtid för Danmark, Sverige och övriga Norden att samarbeta. Det finns starka skäl till att rådgöra med varandra och till och med till att komma med gemensamma lösningsförslag. Spelplanen heter dock inte längre Norden, utan Europa och mer bestämt EU.

Bilaga 1

Översikt över Aktiebolagslagen, Aktieselskabsloven och Anpartsselskabsloven

Kap	Aktiebolagslagen	Aktieselskabsloven	Anpartsselskabsloven
1	Inledande bestämmelser	Indledende bestemmelser	Indledende bestemmelser
2	Aktiebolags bildande	Aktieselskabers stiftelse	Anpartsselskabers stiftelse
3	Aktier, aktiebrev m.m. och aktiebok	Inbetaling af aktiekapital	Indbetaling af anpartskapital
4	Ökning av aktiekapitalet genom nyemission eller fondemission	Aktier, aktiebrev og aktiebog	Anparter og fortegnelsen over anpartshaverne
5	Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förende med optionsrätt till nyteckning	Forhøjelse af aktiekapitalen og udstedelse af tegningsoptioner	Selskabets ledelse
6	Nedsättning av aktiekapitalet	Konvertible og udbyttegivende gældsbreve	Anpartshavernes beslutningsret
7	Förvärv af egna aktier och upptagande av vissa penninglån	Nedsættelse af aktiekapitalet	Kapitaltilførsel
8	Bolagets ledning	Egne aktier	Kapitalafgang m.v.
9	Bolagsstämma	Selskabets ledelse	Anpartsselskabers opløsning
10	Revision	Generalforsamling (Bolagsstämma)	Fusion og omdannelse til aktieselskab
11	Allmän och särskild granskning	Granskning	Filialer af udenlandske anpartsselskaber
12	Vinstuddeling och annan användning av bolagets egendom	Ophævet	Anmeldelse og registrering m.m.
13	Likvidation och upplösning	Udbytteuddeling, reservefonds m.v.	Straffebestemmelser m.m.
14	Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag	Aktieselskabers likvidation, tvangsopøsning og konkurs	Ikrafttrædelsesbestemmelser m.m.
15	Skadestånd m.m.	Fusion, omdannelse til anpartsselskab, omdannelse fra andelsselskab til aktieselskab og spaltning	
16	Aktiebolags firma	Erstatning m.v.	
17	Byte av bolagskategori	Filialer af udenlandske aktieselskaber	
18	Registrering, överklagande m.m.	Aktieselskabers navn	
19	Straff och vite	Anmeldelse og registrering m.m.	
20		Straffebestemmelser m.m.	
21		Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.	
22		Særlige bestemmelser	

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Offentliga utredningar

Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag samt om föreningar för ekonomisk verksamhet, Stockholm 1890

Förslag till lag om aktiebolag äfvensom till andra därmed sammanhängande författningar afgivna af därtill utsedda kommitterade, Stockholm 1908

SOU 1941:8 Förslag till lag om aktiebolag m.m.

SOU 1941:9 Förslag till lag om aktiebolag m.m. Motiv

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolagslag m.m.

SOU 1978:66 Andelsbolagslag, Delbetänkande av 1974 års bolagskommitté

SOU 1992:13 Bundna aktier

SOU 2001:1 Ny aktiebolagslag, Slutbetänkande av aktiebolagskommittén

Propositioner

Prop 1847/48:56

Prop 1910:54

Prop 1944:5

Prop. 1975:103

Prop 1992/93:68

Prop. 1993/94:196

Internationellt offentligt tryck

Fördraget om upprättandet av Europeiska Gemenskapen (Romfördraget)

Fördraget om Europeiska Unionen (Maastrichtfördraget)

Förordning 2157/2001 om stadga för Europabolag

Direktiv 2001/86 om arbetstagarrepresentation i Europabolag

Direktiv 77/91, Andra bolagsdirektivet av den 13 december 1976

362/1964, Betänkning om Revision af aktieselskabslovgivningen

540/1969, Betänkning om en fællesnordisk aktieselskabslovgivning

NU 1988:4 Internationella samarbetsfrågor i Nordiska Rådet, betänkande avgivet av Nordiska rådets internationella samarbetskommitté (Stockholm 1989)

Samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (Helsingforsavtalet)

Rättsfall

UfR 1998 p.1088 ØL (danskt)

C-212/97 Centros (EG)

Litteratur

Böcker/Samlingar

Abitz E.A. m.fl. (red.), Festschrift til professor dr. juris O.A. Borum 30. juli 1964 (inkl. Nial, Håkan, En nordisk aktiebolagslag?), Juristforbundets forlag, København 1964

Andersen, Ole E och Ussing, Anders, Skal vi samarbejde, Opinionsanalyse fra de nordiske lande, Nord-publikationer, Köpenhamn, 1983

Bernitz, Ulf och Wiklund, Ola (red.), Nordiskt lagstiftningssamarbete i det nya Europa, Juristförlaget, Stockholm 1996

Friis Hansen, Søren, Anpartsselskaber efter loven af 1996, GadJura, Köpenhamn 1998

Galbraith, John Kenneth, Maktens anatomi, Forum, Karlshamn 1983

Gomard, Bernhard, Aktieselskaber & anpartsselskaber, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 3 upplagan, Köpenhamn 1996

Hagströmer, Johan, Om aktiebolag enligt svensk rätt, Uppsala 1872

Hammar skjöld, Hjalmar, Förslag till lagar om... , Stockholm 1892

Johansson, Svante, Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag, Norstedts juridik, 8 upplagan, Stockholm 2001

Jul Clausen, Nis (red.), Nye tendenser i skandinavisk selskabsret, Jurist- og Økonomforbundets forlag, Köpenhamn 1995

Krüger Andersen, Paul m.fl. (red.), Festskrift til Aage Michelsen (inkl. Neville, Mette, Selskabsretten tilbage til sine rødder?), Jurist- og Økonomforbundets forlag, Köpenhamn 2000

Krüger Andersen, Paul (red.), Selskabers organisation, Nye tendenser i skandinavisk selskabsret 2, Jurist- og Økonomforbundets forlag, Köpenhamn 1997

Meyer, Poul, Nordisk folkestyre, Nyt nordisk forlag - Arnold Busck, Köpenhamn 1955

Munck, Noe, Hedegaard Kristensen, Lars och Nørgaard, Jørgen, Selskabsformerne – lærebog i selskabsret, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 3 upplagan, Köpenhamn 1997

Svensson, Bo, Aktiebolagslagen, kommentar och lagtexter, Tholin&Larsson, 14 upplagan, Göteborg 1999

Thorell, Per, (red.), EG:s direktiv i bolags- och börsrätt, Iustus förlag, Uppsala 1993

Werlauff, Erik, EU-Selskabsret, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 3 upplagan, Köpenhamn 2002

Werlauff, Erik, SE-selskabet – det europæiske aktieselskab, Jurist- og Økonomforbundets forlag, Köpenhamn 2002

Helsingforsavtalet (förord Frantz Wendt), Föreningen Norden, Stockholm 1965

Artiklar

Abrahamsson, Olle, Det nordiska lagstiftnings Samarbetets framtid i et EU-perspektiv, SvJT 2001 s.1-11

Børjesson, Jan og Berner Nielsen, Claus, Den nye anpartsselskabslov, R&R nr 8 1996, s.9-22

Dejmec, Paulina, Den europeiska bolagsrätten – i går, i dag och imorgon., SvJt 2002, s.588-607

Lambek, Bjørn, Nye regler afliver mange ApS'er, Børsens Nyhedsmagasinet, nr 7 1997, s.11

Mattsson, Dag, Nordiskt samarbete i EU i praktiken, SvJT 2001 s.12-26

Neville, Mette, SME-selskaber, R&R nr 5 1996, s.16-25

Skog, Rolf m.fl., Nordisk selskabslovgivning Status, NTS nr.1 1999, s.7-24

Smiciklas, Martin, Aktiebolagsrättens utveckling, SvJT 1989, s.39-56

Svensson, Bo, Lagstiftningsideologi och lagstiftningsteknik – erfarenheter från arbetet med en ny aktiebolagslag, SvJT 2001 s.637-654

Werlauff, Erik, Ny lov om anpartsselskaber – øgede krav til vedtægter og aftaler, ukendt tidsskrift

Werlauff, Erik, SE-selskabet – en ny fælleseuropæisk aktieselskabstype fra 8. oktober 2004, EU-ret & Menneskeret, nr 4 2002, s.159-173